

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА,

Нашият екип Ви представя Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България за следващите 4 години.

През изминалите два месеца и половина ние работихме упорито не само по текущите задачи в министерството, не само по планиране на практическото реализиране на всички онези добри идеи от предизборната програма на ПП ГЕРБ, заради които спечелихме Вашето доверие. През изминалите два месеца и половина ние изградихме екип от съмишленици, които с прагматизъм и амбиция имат волята да поемат отговорност по изпълнението на програмата.

В предложения документ са нашите идеи за повишаване качеството на българското образование и пътят, по който ние градим достъпната образователна среда; ще прочетете за желанието ни да привличаме младите хора, да развиваме българската наука и да стимулираме „ученето през целия живот”. Образованието е ефективният отговор на кризата и най-верният път за излизане от нея и затова Правителството за европейско развитие на България защити нашата сфера в условията на изключително тежко финансово състояние на страната.

Решихме да сложим всички наши идеи в нов тип формат за правене на такива програми. Чрез него ние казваме не само какви са нашите приоритети, но и как да ги постигнем и най-важното – какви национални и европейски програми към Министерството на образованието, младежта и науката подпомагат финансово практическата работа. Нашият екип е убеден, че точно този програмен подход при планиране на дейностите, а и при изготвяне на бюджета, позволява ефективно, прозрачно и отчетно изразходване на средства.

В предложения вариант на четиригодишна програма предстои да бъдат прибавени приложенията, най-важното от които е Планът за действие. Екипът на Министерството на образованието, младежта и науката поема отговорността да го предложи в рамките на следващите 20 дни. През това време ние очакваме Вашите мнения и предложения към програмата. Убедена съм, че това широко обществено обсъждане ще ни позволи през следващите 4 години да работим заедно за засилване на гражданската мисия на българските училища и университети, да правим България привлекателна за младите хора и да градим икономика, основана на знанието.

С уважение и благодарност за Вашата подкрепа,

Йорданка Фандъкова

Министър

на образованието, младежта и науката

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА

**Програма за развитие
на образованието, науката и младежките политики в Република България
(2009 – 2013 г.)**

Съдържание

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПОЕМАНЕ НА ОТГОВОРНОСТ	5
ВИЗИЯ	6
МИСИЯ	6
ПРИНЦИПИ НА УПРАВЛЕНИЕТО	7
ВРЪЗКА НА ПРОГРАМАТА НА МИНИСТЕРСТВОТО С ПЛАНА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО ЗА ЕВРОПЕЙСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ	8
ПО-ЗНАЧИТЕЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	10
СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ ЗА ПЕРИОДА 2009 - 2013	12
Постигане на европейско качество на образованието	12
Осигуряване на равен достъп до образование и отваряне на образователната система	18
Развиване на условия и среда за реализиране на практика на образователната концепция за „Учене през целия живот“	22
Стимулиране въвличането на младите хора в разработването и осъществяването на секторни политики	25
Превръщане на България в средносрочен план в страна, в която знанието и иновациите са двигателя на икономиката	28
КАКВИ ИНСТРУМЕНТИ ИЗПОЛЗВАМЕ?	32
Повишаване на институционалния капацитет	32
Усъвършенстване на нормативната уредба	34
Мобилизиране усилията на всички заинтересовани страни	35
Финансиране	35
Развиване на международни партньорства	36
ПРИЛОЖЕНИЯ	37
Приложение 1: Референтни документи	37
Приложение 2: Анализ на образователната и на научноизследователската система	37
Приложение 3: План за действие	37

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПОЕМАНЕ НА ОТГОВОРНОСТ

Четиригодишната програма за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България за периода 2009 - 2013 г. е изготвена въз основа на политическата програма за управление в сферата на образованието и науката на политическа партия ГЕРБ и на стратегическите документи на Европейския съюз.

Нашите приоритети отчитат специфичните особености и традиции на българската образователна и научноизследователска среда и представляват основен елемент от програмата на Правителството за европейско развитие на България, който показва пътя за изграждане на икономика, основана на знанието.

Нашият екип поема отговорност да провежда интегрирана политика, в която водеща роля имат образованието, възпитанието и личностното развитие на децата и младите хора в България, и се ангажира с постигането на планираните резултати при пълна прозрачност и отчетност на управлението.

ВИЗИЯ

Да изградим конкурентна европейска образователна и научноизследователска среда в България, която насърчава и подкрепя всяка отделна личност в нейния стремеж към творческо и професионално развитие.

МИСИЯ

Министерството на образованието, младежта и науката чрез постоянната си работа с другите заинтересовани страни създава гаранции, че децата и младите хора в съвременното демократично общество придобиват нагласата, знанията и уменията, които са им необходими, за да учат цял живот, да се трудят и проявяват високо гражданско съзнание.

Науката в България осигурява възможности и ресурси за създаването на конкурентна, динамична и основана на знания икономика.

ПРИНЦИПИ НА УПРАВЛЕНИЕТО

Ориентираност към личността	Най-важната задача на системата е успехът на личността.
Равен достъп	Всеки гражданин има право да получи качествено образование, което отговаря на нуждите и способностите му.
Сътрудничество	Успешната образователна и научноизследователска политика - като се започне от детската градина и се стигне до висшите училища, продължаващото обучение и научноизследователските институти – се основава на широко участие в цялата верига на политиките – от концепцията до изпълнението. По-широкото участие създава по-голямо доверие в крайния резултат и в институциите, които осъществяват политиките.
Отговорност	Всички сектори, ангажирани в образователната и научноизследователската система, носят отговорност за постигане на трайни ефекти с дългосрочно въздействие.
Гъвкавост	Образователната и научноизследователската система е ориентирана към многообразните личностни и обществени потребности и предоставя възможности за свободен избор на обучаваните.
Единство в многообразието	Обучението, подготовката и възпитанието на децата и младите хора се осъществяват в рамките на единна културно-образователна среда, която създава гаранции за защита и развитие на отделните култури и традиции в рамките на обща образователна политика и общо културно-езиково пространство.
Новаторство	Образователната и научноизследователската система демонстрира воля и възможности за възприемане на нови подходи и философии с цел постигане на по-добри резултати.
Автономност	Институциите в системата на образованието и науката се ползват с автономия да провеждат собствени политики.
Отчетност	Всички участници в образователната и научноизследователската система отговарят и се отчитат за своите действия с цел осигуряване на ефикасност, ефективност и резултатност на политиките.
Ефективност	Динамично управление и обвързване на ресурсите с конкретни резултати, оценка на миналия опит и бъдещото въздействие.
Законосъобразност	Всички цели, приоритети, мерки и конкретни действия съответстват на Конституцията на Република България, на законите и другите нормативни актове.

ВРЪЗКА НА ПРОГРАМАТА НА МИНИСТЕРСТВОТО С ПЛАНА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО ЗА ЕВРОПЕЙСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики е съобразена с приоритетите и подпомага постигането на целите, заложи в плана за изпълнение на Програмната декларация на правителството за европейско развитие на България. По-специално работата на министерството има особен принос към изпълнение на следните приоритети:

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 1: „ПОВИШАВАНЕ ДОХОДИТЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ, РАСТЕЖ И МОДЕРНИЗИРАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА”

Нашата цел е да работим за изграждане на конкурентоспособна национална научна инфраструктура като елемент от Европейската изследователска област, която интегрира България в Европейското изследователско пространство. Развитието на икономика, базирана на знание и на иновационни дейности, предполага засилване на интеграцията между научните институти и университетите в страната и връзката им с бизнеса и с приоритетите на обществото.

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 4: „ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ДОВЕРИЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ НИ ПАРТНЬОРИ КЪМ СТРАНАТА И РАЗМРАЗЯВАНЕ НА СПРЯНОТО ЕВРОПЕЙСКО ФИНАНСИРАНЕ”

Като държава-член ние трябва активно да участваме в процеса на създаване и реализиране на общите политики на Европейския съюз, като същевременно отстояваме своите национални интереси и създаваме условия за тяхната реализация.

Нашата цел е подобряване качеството на образованието чрез ефективно участие на България в процеса на вземане на решения на Европейския съюз в областта на образованието, обучението и признаването на професионални квалификации, активно участие в усвояване на средствата от Европейския социален фонд и средствата от националното финансиране по проекти и програми в сферата на образованието при пълна прозрачност на управлението и гарантиране на съответните контролни механизми.

В този смисъл разработването и прилагането на система от антикорупционни мерки в сферата на образованието е част от общите усилия за реформиране на сектора за повишаване качеството на услугата.

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 6: „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ НА НАЦИЯТА И СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА УСПЕХ НА ВСЕКИ ГРАЖДАНИН”

Нашата цел е да подготвим българските граждани за учене през целия живот, като предоставим качествено и отговарящо на световните тенденции образование. Качественото образование от детската градина до 12 клас дава възможност на децата и младите хора да се развиват като отговорни, грижовни и активни членове на

обществото. То запазва и развива таланта на всяко дете, така че да живее пълноценно, да придобива с радост нови знания и умения и да израства като самостоятелна, мислеща и социално отговорна личност. Висшето образование и ученето през целия живот надграждат училищното образование и правят личността конкурентоспособна на българския и на световния пазар на труда, като създават устойчиви механизми за инвестиране в младежта като значим социален капитал и за мобилизиране потенциала на младите хора в развитието на България и на Европейския съюз.

ПО-ЗНАЧИТЕЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Идентифицирани са няколко външни за системата на образованието и науката фактора, които оказват особено силно въздействие върху политиката на министерството. Екипът ги разглежда в контекста на формулиране на стратегическите приоритетни направления, които имат амбицията да осигурят **качество на образованието, равен достъп до образование и отваряне на образователната система, условия и среда за реализиране на практика на образователната концепция „Учене през целия живот”, превръщането на България в средносрочен план в страна, в която знанието и иновациите са двигателят на икономиката.**

<p>Променяща се демографска ситуация</p>	<p>Променящата се демографска ситуация в България, намаляването броя на населението и хората в трудоспособна възраст оказват силно влияние върху образователната система. По данни от доклад на Световната банка сред всички страни-членки на Европейския съюз България бележи най-бърз спад в броя на населението. Прогнозните резултати (Световна банка, ООН, Национален статистически институт) показват тенденция за трайно намаляване на населението, което се очаква към 2025 година да бъде около 6 милиона души. Като резултат от това, населението в трудоспособна възраст (между 15 и 64 години) ще намалява в България. Това изисква рязко повишаване на уменията и знанията на наличната работна сила, съпътствано с големи инвестиции за повишаване производителността на труда, така че да се достигне жизненият стандарт на останалите страни-членки на Европейския съюз.</p>
<p>Обществени ценности и повишаващи се очаквания</p>	<p>Образованието е индивидуално и обществено благо и затова е лична и обществена отговорност. То не е и не трябва да бъде грижа само на държавата, а и на отделния индивид, както и на обществото като цяло, представено от различни негови организации и сдружения.</p> <p>През последните години у нас се наблюдава нарастващ интерес от страна на обществото към проблемите в тази сфера. Публичният образ на образованието, който би трябвало да се ползва с обществена подкрепа, често провокира родители, работодатели и медии да обвиняват образователната система за проблемите на децата и младите хора в България, за проблемите на пазара на труда и за редица други трудности. Очакванията на обществото са свързани с изграждането и утвърждаването на система, която да отговаря на разнообразните нужди на гражданите на съвременното демократично общество и да осигурява достъп до оптимални условия за обучение, включващо избор и възможност за успех на всички от детската градина до висшите училища и продължаващото обучение. Обществото изисква устойчива образователна система с безусловна публичност и прозрачност на управлението и състоянието.</p>
<p>Непрекъснато</p>	<p>Пазарът на труда – както в отделните държави-членки, така и</p>

<p>нарастване на изискванията, пазарът на поставя квалификацията работещите</p>	<p>на които труда към на</p> <p>в Европейския съюз като цяло – се сблъсква с различни процеси на развитие. Наблюдава се тенденция към засилено търсене на висококвалифицирана и адаптивна работна сила с най-различни умения (не само технически, но и социални и културни, като например умения за комуникация, умения за разрешаване на конфликти, мултидисциплинарен подход и др.). Все повече се сближават изискванията, които се поставят към работниците, извършващи т.нар. „нискоквалифициран“ или „средноквалифициран“ труд. Като цяло за тези дейности се изисква все по-висока квалификация, а търсенето на работа, свързана с по-ниска квалификация, намалява.</p>
<p>Влияние технологиите</p>	<p>на</p> <p>Технологиите играят водеща роля в образованието и науката. Те дават възможност за нови подходи при преподаването и ученето, улесняват обучението и развитието на преподавателите и ефективността на администрацията. Развитието и съчетаването на традиционните добри преподавателски практики с използването на технологии ще подпомогне изграждането на умения, които ще осигурят на младите хора успех в съвременното общество, основано на знанието.</p>
<p>Въздействие глобализацията</p>	<p>на</p> <p>Съвременните детски градини, училища, университети и научноизследователски институти съществуват и функционират в динамична глобална среда, която се характеризира с икономическа и политическа свобода и със зачитане принципите на пазарната икономика в условия на трансформация на много от националните икономики, със задълбочаване на глобалния екологичен проблем, с възникване на мултикултурни ценности и засилване на международните контакти с помощта на развиващите се информационни технологии. Образованието и науката в България трябва да се възползват от всички възможности за комуникация без граници и в реално време, за свободно придвижване на хора, улесняващо получаването на желаното и по-качествено образование във всички точки на света.</p>
<p>Продължаваща финансова икономическа криза</p>	<p>и</p> <p>Европейската комисия, Международният валутен фонд и други международни финансови институции продължават да ревизират прогнозите си за развитието на икономическата ситуация в средносрочен план, като се отчита и възможността за трудно възстановяване от кризата и за забавяне на началото на новия възходящ цикъл на икономическо развитие. Това налага ефективното използване на наличните средства, както и едно модерно, прозрачно управление, в което водеща е образователната система. Управление, основано на постигнати резултати, прецизна отчетност и адекватно съотношение между административните и програмните разходи в полза на програмните.</p>

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ ЗА ПЕРИОДА 2009 - 2013

Изложените тук стратегически приоритети са идентифицирани след внимателен анализ на всички външни и вътрешни предизвикателства. Те са базата, на която са формулирани основните дейности на министерството, и са свързани с новия образователен модел, който измества фокуса на вниманието от преподавателя към образователните потребности на личността. Целта е чрез наложената промяна обучаваните да намерят съвременни решения на своите образователни очаквания, както и да получат адекватна подготовка за бъдещата им професионална реализация, кариерно и личностно развитие.

Постигане на европейско качество на образованието

Какво означава това?	Образованието от детската градина до висшето училище запазва и доразвива уменията за учене, откривателството и толерантното отношение към „различния”. Учебният процес помага на всички възпитаници да придобият солидни умения за четене, писане, говорене и математически познания. Насърчава ги да мислят творчески, логично и самостоятелно, да се аргументират ясно и точно, да поемат отговорност и да вземат индивидуални и колективни решения. Освен това образованието изгражда практически умения за справяне, за вземане на решения и правене на актуален избор за здравето, кариерата и бъдещето, развива у децата и младите хора естетическа, културна и гражданска чувствителност. Всички образователни структури осигуряват необходимата информация, за да могат родители и ученици да направят най-подходящия за тях образователен избор.
Как да го постигнем?	В национален контекст е необходимо качеството на образованието да се дефинира като измерима величина, която характеризира едновременно системата и процесите, които протичат в нея. Качеството е свързано със способността на системата да реагира на променящите се реалности в света и да удовлетворява променящите се заедно с тях обществени и индивидуални образователни потребности. Процесът на оптимизиране на системата в най-съществените ѝ аспекти – управление, образователна среда и услуги, преподавателски практики и квалификационни форми, мониторинг – пряко влияе на качеството на образованието, а това прави необходимо измерването на неговите показатели. За повишаване качеството и актуалността на образователната система в България следва да предприемем следните мерки: 1. Изготвяне на анализ на системата за качество в българското образование, който да гарантира, че предлаганото и финансирано с публични средства образование е съобразено с интересите на своите потребители.

2. **Изработване на система** от индикатори за ефективност на образованието, чийто резултат е свързан със създаването на единна система за оценяване на ученици, учители и училищна среда, която е най-надеждният гарант за единното и дългосрочно управление на качеството на образователния продукт.
3. **Създаване на условия** за включване на българската образователна система в сравнителни анализи за качеството на образователния продукт в контекста на общите европейските изисквания.
4. **Изграждане на учебни програми** с интегрирано съдържание. Тяхната основна цел е да гарантират мобилност на образователния продукт, като осигурят надграждане с все по-динамично съдържание в най-важните предметни области (български език и литература, чуждоезиково обучение, математика и информационни технологии гражданско образование).
5. **Осигуряване** на по-голяма практическа приложимост на обучението и ориентирането му към конкретни резултати.
6. **Доразвиване и усъвършенстване** на системата за външно и вътрешно оценяване.
7. **Изграждане на система за психологическо обслужване** на образованието и засилване възпитателната работа с децата и учениците с оглед пълноценно личностно развитие, което се изразява в разширяване и стимулиране на формите за обучение и възпитание в дух на демократично гражданство и патриотизъм, здравно и екологично възпитание, потребителска култура, физическа активност и спорт.
8. **Изграждане на ефективна система за квалификация** и кариерно развитие на педагогическите кадри.
9. **Подобряване качеството** на професионалното образование и осигуряване на условия за по-ефективни връзки с бизнеса.
10. **Усъвършенстване** на модела за управление на училищата и на училищната мрежа.
11. **Усъвършенстване** на системата за инспектиране в образованието и подобряване на контролната дейност чрез изграждане на цялостна система за инспектиране с оглед провеждане на периодична оценка на училищната среда, на работата на директорите и на учителите.
12. **Прилагане** на система от критерии за качество с академична и пазарна ориентираност.

	<p>13. Усъвършенстване на системата за акредитация чрез поставяне на НАОА в конкурентна среда и създаване на възможност за извършване на акредитация от чуждестранни агенции, членуващи в ENQA или вписани в Европейския регистър на агенциите за оценяване на качеството (EQAR).</p> <p>14. Утвърждаване на гъвкавостта като основен организиращ принцип на висшето образование, а именно значително увеличаване на възможностите за избор пред студентите във всички сфери на университетското обучение – достъп, методи, организация, подкрепа, завършване – съпътствано от прилагане на механизми за подобряване на неговото качество.</p> <p>15. Подкрепа за развитието на млади учени и специализанти - докторанти, постдокторанти.</p> <p>16. Гарантиране на ефективното участие на България в процеса на вземане на решения на ЕС в областта на образованието, обучението и признаването на професионални квалификации.</p> <p>17. Насърчаване на академичния обмен в рамките на международни договорености.</p> <p>18. Създаване на условия за развитие на дарбите при децата и младите хора чрез нов подход в политиката, който да интегрира ресурсите – материални и професионални – към ранната диагностика и откриването на дарбите, към тяхното развитие и отглеждане и към създаване на добри условия за нейното реализиране.</p>
<p>Какво е актуалното състояние у нас?</p>	<p>Много от учениците напускат образователната система без достатъчна подготовка за икономика, основана на знания. Значителна част от тях не продължават образованието си на по-високо ниво, а онези, които остават в системата, не придобиват необходимите умения и компетенции и не отговарят на изискванията на работодателите.</p> <p>Наблюдава се трайна тенденция към спад на грамотността у нас. Например повече от 50% от петнадесетгодишните българи бележат много ниски резултати на теста по четене на PISA 2006.</p> <p>НАОА не съдейства за осигуряване на реална сравнимост на висшите училища и за създаване на публично доверие към тази отговорна институция. Липсата на ясни правила за обвързване на оценките със системата за поощряване или санкциониране на висшите училища на практика не стимулира подобряване на качеството. Не се признават акредитации от чужди агенции за акредитация.</p>

	<p>Българските висши училища, от своя страна, вече са изправени пред нарастваща конкуренция на университетите в чужбина.</p> <p>Съществуват реални проблеми, свързани с издаването на Европейското дипломно приложение и формалното прилагане на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS).</p> <p>Действащата на този етап система за натрупване и трансфер на кредити все още не е хармонизирана със съвременните европейски ECTS стандарти, които отчитат равнопоставеността между учебното натоварване и резултатите от обучението. Затова много студенти срещат затруднения при признаване на присъдените им ECTS кредити в условията на мобилност.</p> <p>Не са създадени предпоставки за превръщане на университетите в научно-изследователски центрове.</p>
<p>По-важни национални програми, финансирани от държавния бюджет и европейски програми, администрирани от МОМН, които помагат в процеса на работа по приоритетното направление</p>	<p>НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Оптимизация на училищната мрежа”, чрез която осигуряваме възможност на всяко дете да получи съизмеримо по качество образование. • „Квалификация”, чрез която осъществяваме конкретни действия за поетапно преодоляване на дефицита на квалифицирани учители по чужд език, информатика и информационни технологии и подготовка на системата за въвеждане на новата структура на средното образование. Програмата включва разработка, апробация и внедряване на инфраструктура на е-среда за съчетано учене за нуждите на училищните директори; изграждане на капацитет сред психолозите и педагогическите съветници в системата на образованието за създаване на сигурна и безопасна среда в училище чрез прилагане на общоучилищни мерки и подходи за изграждане на позитивна дисциплина и за превенцията на насилието. • „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в училище”, чиито цели са свързани с бързото и навременно въвеждане на съвременните технологии в образователния процес. • „Енергоефективно саниране на училищни сгради”, чиято цел е да подпомогне: намаляването на енергийните разходи на училищата и облекчаването на бюджетите за режийни разноски; намаляване емисиите на вредни вещества в околната среда; подобряване на микроклимата в училище и създаване на условия за нормално протичане на учебния процес; подобряване на санитарно-хигиенните условия и намаляване на загубите на енергия и водни ресурси.

- **„Модернизация на материалната база в училище”**, която цели възстановяване и модернизиране, създаване и поддържане на обекти, съоръжения и инфраструктура чрез съвременни технологии за гарантиране на висока функционалност и максимална сигурност при експлоатация.
- **„Училището – територия на учениците”**, която цели да задържи учениците по-дълго време в училище, чрез предоставяне на възможност за работа по различни интерактивни инициативи, събития, проекти.
- **„За въвеждане на система за национално стандартизирано външно оценяване”**, чиято основна цел е задължителното оценяване на знанията и уменията на учениците в края на всеки образователен етап (IV, VII, XII клас) чрез национални стандартизирани изпити.
- **„Съфинансиране от министерството на образованието и науката на общински инвестиционни проекти, насочени към подобряване на материалната база в училищата”**. Целта е да се приложи адекватен на реформата в системата подход, който да позволи приемственост и установяване на трайна тенденция към достигане на съвременните европейски и световни стандарти по отношение състоянието на сградния фонд, обзавеждане и оборудване, сигурност и ефективност при експлоатацията на материалната база.
- **„Диференцирано заплащане”**, чиято цел е да мотивира развитието на учителите като ключов елемент от системата за повишаване на качеството и ефективността на образователно-възпитателния процес.
- **„Модернизиране на системата на професионалното образование”**, чиято цел е да подпомогне осигуряването на материална база в съответствие със съвременните изисквания на пазара на труда чрез финансово ангажиране както на бюджетни средства, така и чрез съфинансиране от страна на работодателите.
- **„С грижа за всеки ученик”**, с която осигуряваме възможност за допълнително обучение както на деца с изяви способности, така и на деца, които имат проблеми с усвояване на учебния материал. Програмата мотивира учителите за работа с учениците, отчитайки индивидуалните им способности и интереси.
- **„Роден език и култура зад граница”**, чиято цел е да подобрява условията за осъществяване на образователно-възпитателни дейности, съдействащи за укрепване на българската духовност, за съхраняване и развиване на чувството за национална принадлежност.
- **„Закрила на деца с изяви дарби”**

ЕВРОПЕЙСКИ ПРОГРАМИ:

- **Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси"** – оперативна ос 3: „Подобряване качеството на образованието и обучението в съответствие с потребностите на пазара на труда за изграждане на икономика, основана на знанието”. По-важни програми: „ИКТ в образованието”; „Повишаване на квалификацията и създаване на условия за кариерно развитие на учителите, преподавателите във висшите училища и директорите”; „Повишаване квалификацията и/или придобиване на нова професионална квалификация на учителите и педагогическите кадри в детските градини, училищата и обслужващите звена в системата на образованието”; “Разработване на програми и обучения за директорите на училищата, детски градини и обслужващи звена в системата на образованието”; „Повишаване квалификацията на преподавателите във висшите училища”; “Подпомагане въвеждането на делегираните бюджети”; “Разработване на система за оценка на качеството на средното образование и рейтингова система за висшите училища в Република България”; “Училищни и студенски практики”; „Подкрепа за развитието на докторанти, постдокторанти, специализанти и млади учени”; „Училището привлекателно за младите хора”; „Развитие на практически умения на учениците от общото образование”.
- **Програма „Коменски”**, насочена към първата фаза на образованието – от предучилищната и началната до гимназиалната степен. Нейните цели са насочени към усъвършенстване качеството на училищното образование и процесите на формиране на личността на учениците.
- **Програма „Еразъм”**, насочена към повишаване качеството на висшето образование. Спомага изграждането на Европейското пространство за висше образование и насърчава иновативните процеси и трансфера на знания и технологии във висшето образование.
- **Програма „Леонардо да Винчи”**, която поддържа и осъществява политиката за професионално образование и обучение на страните-членки на ЕС, като се съобразява със съдържанието и организацията на тази политика в съответната страна.
- **Програма „Стипендии” на финансовия механизъм на ЕИП**. Неговата цел е да засили сътрудничеството между България и страните от ЕИП ЕАСТ (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) в областта на висшето образование и изследванията, като предоставя стипендии за студенти, преподаватели и административни служители в български висши училища и за изследователи от български научни организации с цел обучение, изнасяне на лекции, обмяна на опит, провеждане на изследвания в страните от ЕИП ЕАСТ.

Осигуряване на равен достъп до образование и отваряне на образователната система

Какво означава това?	<p>Равният достъп не просто до образование, а до качествено образование е пряко свързан със създаване на условия за устойчиво развитие.</p> <p>Интегрираната политика, която министерството осъществява в сферата на образованието, позволява да се обединят ресурсите. Достъпът до образование означава създаване на условия и среда не само на училищно и университетско ниво, но и мрежа от услуги и инфраструктура, които да улесняват всички да упражняват правото си на образование.</p> <p>На училището се възлагат сериозни надежди да изиграе решаваща роля в борбата срещу бедността и да бъде възпиращ фактор срещу изключването от обществото на големи групи хора. Промяната на училищната среда, както и изграждането на необходимата инфраструктура и мрежа от услуги, са от голяма важност за сериозни рискови групи като: хората с увреждания; хората от етническите малцинства и най-вече ромите, които са все още сегрегирани; хората, които поради различни причини са отпаднали от образователната система и не са конкурентоспособни на пазара на труда.</p>
Как да го постигнем?	<ol style="list-style-type: none">1. Като прилагаме принципите на включващото образование за децата, учениците и студентите при разработване на образователните програми, отпечатване на учебници, подготовка на преподавателския екип и осигуряване на архитектурен, информационен и комуникационен достъп в училищата и университетите.2. Като оптимизираме и реформираме специалните училища, които да предоставят възможност за развитие на децата със специални образователни потребности и с девиантно поведение.3. Като осигурим достъп до качествено образование на децата и учениците, за които българският език не е майчин (деца от етническите малцинства, деца на мигранти и на бежанци), чрез насърчаване на ранно детско образование и развитие, работа с родителите, изграждане на толерантна образователна среда, която стимулира приемането на „различния“.4. Като изградим толерантна мултиетническа среда в българското училище. За тази цел е необходимо разработване и по-широко прилагане на специализирани програми за обучение в етническа толерантност на ученици, учители и родители, изучаване на културните особености и обичаите,

	<p>възпитаващи в толерантност и разбирателство.</p> <p>5. Като създадем мрежа от услуги за децата от уязвимите малцинствени групи, които се нуждаят от допълнителна образователна подкрепа за изравняване на стартовите им позиции с тези на останалите деца.</p> <p>6. Като създадем подкрепяща среда от услуги, която да улесни осъществяването на включващо образование на децата със СОП.</p> <p>7. Като насърчим „отваряне” на висшето образование към социално слаби групи чрез ефективното стартиране на системата за студентско кредитиране и с децентрализацията на системата.</p> <p>8. Като възстановим дарителския фонд към МОМН за подпомагане на ученици и студенти, застрашени от отпадане от системата поради финансови проблеми.</p>
<p>Какво е актуалното състояние у нас?</p>	<p>Все още е висок процентът на преждевременно отпадащите от училищната система, които не се записват за някакво обучение и не се включат в пазара на труда. Съществуват социални групи, при които степента на риск за нормалното физическо, социално и психическо развитие на децата е по-висока. Твърде сериозен е проблемът при етническите малцинства, като особено тревожно е положението на децата от ромски произход. Причините са добре известни – ниски доходи, висока степен на безработица, лош бит, културна изостаналост, недостатъчно високо или подходящо образование и др. Изолацията на ромите в отделни квартали и ромски гета възпрепятстват образователната интеграция и намаляват шансовете им за професионална и личностна реализация.</p> <p>Висока е степента на агресия сред учениците. Липсва компетентност за изграждане на училищни политики, свързани с превенцията на тормоза и насилието.</p> <p>На този етап има приет Национален план за интегриране на децата със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета, но той си остава повече като едно добро пожелание, защото неговото изпълнение е изолирана политика на министерството, не е обвързано с ясен финансов разчет, с конкретни отговорности и времеви график. Липсва официална статистика за броя на децата с увреждания, които не получават училищно образование. Достъпът на децата със СОП е затруднен, защото все още: 1). Училищните сгради са без асансьори и с неприспособени стълбища; сервизните помещения не са пригодени за ползване от деца с</p>

	<p>увреждания; обзавеждането на класните стаи е неподходящо и липсва специализиран транспорт до учебните заведения; 2). Ограничен е достъпът на децата със специфични образователни потребности до учебното съдържание поради липсата на методика за обучението им, на подходящи учебници и на подготвени педагози за работа с тези деца; няма практика да се изготвят индивидуални учебни планове; 3). Липсва адекватна подкрепяща среда от услуги, които биха улеснили децата и техните семейства при интегрирането им – възможност за допълнителни занимания в и извън училището, ресурсни учители, занимания в свободното време и др.</p>
<p>По-важни национални програми, финансирани от държавния бюджет и европейски програми, администрирани от МОМН, които ни помагат в процеса на работа по приоритетното направление</p>	<p>НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Национална програма за по-пълно обхващане на учениците в задължителна училищна възраст, като се осигурят условия за достъп до образование на тези ученици без разлика по отношение на етническа принадлежност, пол, произход и вероизповедание чрез създаване на възможност за всеки да се обучава независимо от неговото местоживееие и икономическо положение чрез следните оперативни направления: “Осигуряване на учебници и учебни помагала за учениците в I – IV клас в държавните, общинските и частните училища в Република България”; “Оптимизиране на училищната мрежа чрез осигуряване на превоз до държавните и общинските училища за ученици в основната образователна степен”; “Осигуряване на закуска и/или плод, и/или мляко (чай), включително млечно-кисели продукти на всеки ученик в I - IV клас и в подготвителните групи и класове. • “Създаване на достъпна архитектурна среда в училищата за интегриране на деца със специални образователни потребности”. • „С грижа за всеки ученик” – модул “Осигуряване на допълнително обучение на учениците за повишаване на нивото на постиженията им по общообразователна подготовка”. • „Модернизация на материалната база в училище” – модул „Създаване на достъпна архитектурна среда”. • „ Образователна интеграция за деца и ученици от етническите малцинства”. • „Училище без насилие” – модел на МОМН, УНИЦЕФ и ДПБ за обща училищна политика срещу насилието и тормоза. • „Стипендии на ученици след завършено основно образование”. • „Ученически общежития (средства по стандарти)”. • „Транспорт на ученици”. • „Образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства”.

	<ul style="list-style-type: none"> • „Средищни училища - средства за целодневна организация на учебния ден и столово хранене”. • „Създаване на достъпна архитектурна среда в училищата за интегриране на деца със специални образователни потребности”. <p>ЕВРОПЕЙСКИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" – оперативна ос 4: „Подобряване достъпа до образование и обучение”. По-важни програми: „Създаване на благоприятна мултикултурна среда за практическо прилагане на интеркултурно образование и възпитание”; „Да направим училището привлекателно за младите хора”; „Образователни услуги за ученици, изоставящи от учебния материал”; “Подпомагане на обучението на деца и ученици със специални образователни потребности”; “Интеграция на децата и учениците от етническите малцинства в образователната система”; „Развитие на дистанционни форми на обучение”; „Студентски стипендии за равен достъп до образование и повишаване мотивацията за по-добри резултати”.
--	---

Развиване на условия и среда за реализиране на практика на образователната концепция за „Учене през целия живот”

<p>Какво означава това?</p>	<p>Образователната концепция “Учене през целия живот” (или непрекъснато образование) открива възможности пред конкретния човек за динамичен и смислен живот, за лична професионална кариера и добри перспективи.</p> <p>Динамиката на съвременната икономика налага постоянно повишаване квалификацията на хората, усвояване на нови знания и умения с цел по-голяма приспособимост към нуждите на трудовия пазар.</p> <p>Ученето през целия живот не само спомага за поддържане на висока конкурентоспособност и на потенциални възможности за осигуряване на заетост, но то е и най-добрият начин за борба със социалното отхвърляне. Заетостта очевидно е ключовият резултат от успешното образование, но социалната интеграция е нещо повече от една добре платена работа. Всеки човек трябва да може да се възползва от откритите образователни перспективи по свой собствен избор, което означава, че системите за образование и обучение трябва да се приспособят към индивидуалните потребности и търсения.</p> <p>Затова училищата, институциите на висшето образование и неправителствените организации трябва да подготвят работната сила за учене през целия живот, което излиза извън рамките на консервативната образователна система и включва неформално обучение.</p>
<p>Как да го постигнем?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Като развиваме ефективни партньорства между университети, работодатели и неправителствени организации за практическата реализация на непрекъснатото образование. 2. Като подсигурим и насърчим достъпа до различните форми на непрекъснато образование с цел придобиване на необходими нови умения. 3. Като предложим нови подходи и стандарти в преподаването и ученето, които следват и прилагат в България световните стандарти за учене през целия живот. 4. Като разработим система за оценяване и валидизиране на ученето през целия живот. 5. Като разработим Национална квалификационна рамка за учене през целия живот, която да отчита резултатите от обучението.
<p>Какво е актуалното</p>	<p>Образованието и обучението за възрастни не е</p>

<p>състояние у нас?</p>	<p>разпространена практика в България. Една от целите в сферата на заетостта, записана в документите от Лисабон, се отнася именно до „учене през целия живот” и залага средното равнище на участие в такива дейности за страните-членки на ЕС до 2010 г. да достигне 12,5% от работещите възрастни хора (възрастова група 25–64 год.). По данни от проучване на работната сила на Евростат (2005 г.) България отчита най-слаба позиция сред страните-членки на ЕС: едва 1,3% от включените в проучването работници и служители твърдят, че са били обучавани през последните 4 седмици преди проучването. Според Националния статистически институт за обучението на населението от 25 до 64 години през 2007 година процентът на участие на българските граждани във формите за учене през целия живот е нараснал. Над една трета (36,4%) от населението на възраст 25-64 г. е участвало в поне една от формите на формално и предимно на неформално обучение през периода от 12 месеца преди интервюто в края на 2007 година. Незначителни са различията при участието на лицата от двата пола – 37,9% за мъжете и 35,0% при жените. Интерес представлява фактът, че само 19,7% от тези, които са участвали в някакво формално или неформално обучение, желаят да се включат и в други подобни дейности. Останалите 80,3% от участниците не желаят да се занимават с други подобни учебни дейности. Тези данни оформят една нагласа на преобладаващата част от хората в активна трудова възраст (25-64 г.) да участват във формално или неформално образование или обучение само в необходимата за изследвания период степен и не желаят да разширяват участието си в други подобни учебни дейности.</p> <p>На базата на тези резултати бихме могли да насочим усилията в следните посоки: 1). Усъвършенстване на обучителния метод за възрастни и включване на интерактивни форми на преподаване, като казуси от практиката и симулации; 2). Нормативни облекчения за физически и юридически лица, каквато е практиката в други европейски държави, които да стимулират ученето през целия живот и непрекъснатите усилия за повишаване на знанията и уменията; 3). Обвързване на ученето през целия живот с кариерното развитие.</p>
<p>По-важни национални програми, финансирани от държавния бюджет и европейски програми, администрирани от МОМН, които ни помагат в процеса на</p>	<p>НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Квалификация на директори и учители” с модули “За квалификация на педагогическия персонал” и “За квалификация на директорите на училищата”. <p>ЕВРОПЕЙСКИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оперативна програма “Развитие на човешки ресурси” – приоритетна ос 4: „Подобряване достъпа до образование и обучение”, програма „Ограмотяване на възрастни”.

<p>работа по приоритетното направление</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програма “Грюндвиг”, насочена към всички възрастни, които искат да развият своите умения и квалификация. Тя предлага възможности за участие в европейски образователни проекти чрез индивидуална и групова мобилност. • Оперативна програма „Административен капацитет”. Институтът по публична администрация, като второстепенен разпоредител с бюджетни линии към МОМН, е определен като един от директните бенефициенти по тази програма. Основната цел на програмата е насочена към повишаване капацитета на администрацията.
---	--

Стимулиране въвличането на младите хора в разработването и осъществяването на секторни политики

<p>Какво означава това?</p>	<p>Грижата за младите хора е най-важна национална кауза, за да осигурим Европейско развитие на България. Затова създаването на благоприятни условия за училищно и университетско образование, за неформално обучение, за професионално, социално и личностно реализиране на младите хора, за участие в обществения и икономическия живот, за приобщаване в управлението на местно, областно и национално ниво, за връщане в България на обучаващите се в чужбина допринася за подобряването на демографската ситуация в страната и е значим фактор за преодоляване на кризата и за догонващо Европейския съюз развитие и сближаване качеството на живот.</p>
<p>Как да го постигнем?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Като създадем благоприятна, насърчаваща и подкрепяща среда за качествена професионална реализация на младите хора на възраст до 29 години в България. 2. Като създадем условия за насърчаване на младежкото предприемачество. 3. Като улесним достъпа до качествени услуги за специална подкрепа на пълноценното личностно и обществено развитие на младите хора до 29 години в съответствие с потребностите и интересите им. 4. Като насърчаваме здравословния начин на живот сред младите хора. 5. Като стимулираме превенцията на социалното изключване на младежи на възраст от 18 до 29 години в неравностойно положение – младежи в специализирани институции, младежи с увреждания, младежи, напускащи специализирани институции, страдащи от различни зависимости, бивши затворници и други групи в риск. 6. Като развием доброволчество сред младите хора на възраст до 29 години като движеща сила за личностно развитие, мобилност, учене, конкурентоспособност, социално сближаване, солидарност между поколенията и формиране на гражданско самосъзнание. 7. Като осигурим възможности за пълноценното участие на младите хора на възраст до 35 години в гражданския живот и за приобщаването им към основните демократични ценности и стандарти. 8. Като насърчим създаването на привлекателна среда за

	<p>развитие на младите хора на възраст до 35 години в малките населени места и в селските райони.</p> <p>9. Като стимулираме активното участие на младите хора в превенцията на престъпността и правонарушенията.</p>
<p>Какво е актуалното състояние у нас?</p>	<p>Основна характеристика на младежката общност в България е нейната динамична промяна през последните 20 години. Хората, които се характеризират като младежи, т.е. лицата до 30 и малко над 30 години, изградиха своите основни ценности в периода на преход от тоталитарна към демократична, от затворена към пазарно ориентирана система.</p> <p>Най-ярко от младите се изразява стремежът към независимост и самореализация – подчертан стремеж към самостоятелни решения и индивидуален подход към живота. Изследванията показват, че докато психологическата независимост на младия човек у нас силно нараства, то много по-силна е неговата социална и икономическа зависимост от родителското семейство, отколкото тя е била преди 20 години. През последното десетилетие активността на младите хора радикално се е преместила – от обществено-политическия живот към частния икономически сектор.</p> <p>От 1989 г. насам населението на България е намаляло с над един милион души. Младите хора на възраст между 15- и 34-годишна възраст са намалели с повече от 300 000 души. Статистиката сочи, че ако днес хората на възраст между 15 и 34 години са близо 2 103 259 души, през 2015 г. броят им ще бъде 1 747 648, а след още 5 години – близо 1 555 852. Целевата прогноза на НСИ показва, че в периода до 2020 г. броят на младите хора ще намалява, като особено рязко това ще се отрази на възрастовите групи 15-19 г. и 20-24 г. След резкия спад на емиграционните настроения в периода 2002-2006 г. през последните години се наблюдава ново покачване на желанието за емиграция при младите хора, особено във възрастта 20 – 29 г. Положителното е, че се променя структурата на потенциалния емигрантски поток. Ако преди това бяха преди всичко високообразованите млади хора, то сега при тях наблюдаваме спад на емиграционните нагласи и намерения. Увеличението е при по-ниско образованите слоеве. Остава тревожният факт, че всеки осми млад човек има конкретни намерения в обозримо бъдеще да емигрира. Над една четвърт от младежите в страната – преди всичко средните специалисти и хората без трудова квалификация – проявяват интерес към временна трудова миграция в чужбина.</p> <p>Повече от три четвърти от младите хора на възраст от 15 до 34 години живеят в градове и само една четвърт в селата. Очертава се тенденция на най-голямо териториално движение по направлението “град – град”. Значително по-</p>

	<p>малки по брой и относителен дял са миграционните потоци по направлението “село - село” . Броят на преселилите се от селата в градовете е по-голям, отколкото в обратното направление - “град - село”.</p> <p>Основните предизвикателства за младите хора са:</p> <ul style="list-style-type: none"> • предизвикателства пред ученето – формално и неформално; • предизвикателства пред младежката заетост; • предизвикателства пред младежкото предприемачество; • предизвикателства пред достъпа до информация и услуги; • предизвикателства пред гражданската активност; • предизвикателства пред младежкото доброволчество; • предизвикателства пред здравословния начин на живот; • предизвикателства пред младите семейства; • предизвикателства пред социалното включване на младите хора; • предизвикателствата на младежка престъпност; • предизвикателства пред развитието на младите хора в малките населени места и селските райони; • предизвикателствата пред управлението на младежката политика.
<p>По-важни национални програми, финансирани от държавния бюджет и европейски програми, администрирани от МОМН, които ни помагат в процеса на работа по приоритетното направление</p>	<p>НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Младежки дейности”, чиято цел е да стимулира гражданска активност сред младите хора. • „Младежки и информационно-консултански центрове”, чиято цел е информирание и повишаване капацитета на младите хора за работа по проекти и възможности за развитие. <p>ЕВРОПЕЙСКИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Младежта в действие” с модули: 1). Младежта за Европа – младежки обмени; 2). Европейска доброволческа служба; 3). Младите на света – коопериране с партньорски държави; 4). Младежки работници и поддържащи дейности; 5). Европейско сътрудничество в младежката сфера.

Превръщане на България в средносрочен план в страна, в която знанието и иновациите са двигателя на икономиката

<p>Какво означава това?</p>	<p>Изграждането на общество и икономика на знанието изисква знание на високо ниво, което се изразява в създаването на нови, конкурентоспособни продукти и услуги. Научните изследвания, технологичното развитие и възможността да се превършат резултатите от научните изследвания в икономически и социални ползи са ключови фактори за постигане на конкурентоспособност, благосъстояние и устойчив растеж.</p> <p>Създаването на икономическа и институционална среда, която насърчава използването на съществуващите и създаването на нови знания, ще допринесе за изграждането на общество, което е добре образовано и квалифицирано, за да създава, обменя и използва знание.</p>
<p>Как да го постигнем?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Като работим за интегрирането на България в Европейското изследователско пространство и участваме в инициативите за ефективното му управление. 2. Като засилим интеграцията между научните институти и звена на БАН, ССА и университетите в страната и връзката им с бизнеса и с приоритетите на обществото чрез преглед на научноизследователските дейности от външни комисии за оценяване с участието на признати международни и местни експерти. 3. Като оптимизираме обслужването и контрола на научната инфраструктура в България. 4. Като преосмислим институционалната среда за НИРД в България в контекста на тенденциите в световното развитие и осигурим условия за преминаване към една по-обединена структура и координация на по-високо управленско ниво. 5. Като подобрим диалога „учени-държава-общество”. 6. Като изградим “триъгълника на знанието” (образование – научни изследвания – иновации). 7. Като повишим дела на проектното финансиране при ясни показатели за изпълнение и съгласуваност с националните изследователски приоритети. 8. Като създадем виртуално пространство и провеждаме ежегодни срещи на утвърдени учени от българската диаспора.
<p>Какво е актуалното</p>	<p>Структурата на финансиране на науката е в обратна</p>

<p>състояние у нас?</p>	<p>пропорционалност в сравнение с тази на страните от ЕС. Най-голяма тежест поема държавният бюджет – над 2/3, а най-малка част – бизнесът; около 20 % са приходите от международни научни програми.</p> <p>Човешкият капитал в изследователския сектор е жизненоважен за идентифицирането, усвояването, адаптирането и внедряването на чуждите технологии. У нас съществува проблем с възрастовото разпределение и със социалния статус на учените. Възрастовата структура на учените е от регресивен тип, а настоящият Закон за научните степени и научните звания води до нерационално използване на научните кадри. Съществуват сериозни диспропорции в разпределението на учените по сектори, засягащи преди всичко броя на изследователите в частната сфера, като делът им е около 10 пъти по-нисък от този в ЕС.</p> <p>Обобщеният индекс на иновациите сочи, че България не само стои далече от средните равнища за ЕС, но няма база за сравнение с европейските лидери в тази сфера.</p>
<p>По-важни национални и европейски програми, администрирани от МОМН, или за които развиваме капацитет за привличане на средства в процеса на работа по приоритетното направление</p>	<p>НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Фонд „Научни изследвания” – финансира фундаментални изследвания и рискови разработки във всички области на науката. • Национален иновационен фонд при МИЕТ, чиято основна цел е насърчаване реализацията на научно-приложни изследователски и технико-икономически проекти, чрез които се внедряват нови или се усъвършенстват продукти, процеси или услуги. Стратегическите цели, които си поставя фондът, са повишаване конкурентоспособността на българската икономика чрез стимулиране на пазарно ориентирани научно-приложни изследвания, предназначени за индустрията, и създаване на условия за привличане на частни капитали за финансиране на иновации. • Споразумения за двустранно научно-техническо сътрудничество за подкрепа на научни изследвания и мобилност на учени на базата на съвместни проекти. <p>ЕВРОПЕЙСКИ ПРОГРАМИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оперативна програма “Развитие на човешки ресурси” – приоритетна ос 3: „Подобряване качеството на образованието и обучението в съответствие с потребностите на пазара на труда за изграждане на икономика, основана на знанието”, Програма „Наука и бизнес”; „Подкрепа за развитието на докторанти, постдокторанти, специализанти и млади учени”.

	<ul style="list-style-type: none"> • Седма рамкова програма за научни изследвания, технологично развитие и иновации на ЕС, която осигурява подкрепа за: <ul style="list-style-type: none"> - провеждане на високотехнологични научни иновативни изследвания на конкурсен принцип; - отделни учени и научни колективи за провеждане на върхови научни изследвания; - изграждането на мултинационални научни мрежи за провеждане на изследвания или координация на политики; - технологични платформи или инициативи на базата на публично-частно партньорство. • Седма рамкова програма на Европейската общност за ядрена енергия (ЕВРАТОМ), която включва научни изследвания в областта на ядрените изследвания и ядрените технологии и възможности за предоставяне на стипендии за млади учени. • Многостранни програми на база на 7РП, насочени към координацията на научни политики и програми в държавите-членки на 7РП и към многостранни съвместни проекти в обхвата на дадена мрежа. • Програма за сътрудничество в областта на науката и техниката /COST/, която включва осигуряване на възможности за изграждането на научни мрежи, за насърчаване на мобилността на млади и утвърдени изследователите, както и за стимулиране на дейности, свързани с публикационна активност и разпространението на знания. • Програма за конкурентоспособност и иновации, която подкрепя иновативни проекти в стратегически за програмата области – енергия, енергийна ефективност, информационни и комуникационни технологии, предприемачество, иновативни научни изследвания, насочени към създаване на водещи пазари. • ИНТЕРРЕГ – програма за насърчаване на регионалното сътрудничество и партньорство, в т.ч. дейности в областта на науката и иновациите. Осигурява възможности за реализиране на съвместни докторантски програми. • Трансгранични програми за осигуряване подкрепа на приоритетни дейности между държави с общи граници или държави от един регион (например Черноморски, Югоизточна Европа) за развитие на
--	--

	<p>общи регионални политики в различни области, в т.ч. научно-иновационна политика.</p> <ul style="list-style-type: none">• Европейска научна фондация – действа като катализатор за развитието на науката, като обединява водещи учени и агенции, финансиращи изследванията с цел да обсъждат, планират и въвеждат пан-европейските инициативи. Подкрепя научни изследвания, научни мрежи, конференции с многонационално участие.• Съвместни изследователски центрове – подкрепя научни изследвания в стратегически за ЕС области (например околна среда, ядрени изследвания, биотехнологии, здраве).
--	---

КАКВИ ИНСТРУМЕНТИ ИЗПОЛЗВАМЕ?

Повишаване на институционалния капацитет

- Нашият екип ще развива и модернизира структурите към Министерството на образованието, младежта и науката, които предоставят продължаващо обучение:
 - **Национален институт за обучение на директори**
Нашата цел е да осъществяваме обучение на новоназначени директори, да осъвременяваме и повишаваме управленските, организационните и финансовите им компетентности, обучение за използване на ИКТ в управлението, за разработване и управление на проекти, извършване на мониторинг на средата и оценка на кадрите.
 - **Създаване на структура за квалификация и преквалификация на педагогическите кадри**
Целта ни е да осъществяваме въвеждаща, поддържаща и надграждаща квалификация, чуждоезиково обучение, подготовка за използване на ИКТ в обучението, за интерактивни методи на преподаване, за разработване и участие в управление на проекти, обмяна на добри практики.
За постигане на по-добър диалог с учениците и родителите им е необходимо и осъществяване на подготовка за оказване на педагогическа и психологическа подкрепа, за общуване и социализация.
С оглед кариерното развитие на педагогическите кадри подкрепата им изисква консултиране за избор на форми и направления за квалификация.
 - **Институт по публична администрация**
Нашата цел е да превърнем Института по публична администрация в Европейска академия за управление, която да се развие като водеща учебна институция в България, в Черноморския и Балканския региони.

Чрез прилагане на най-новите методи за обучение и предоставяне на висококачествено образование и обучение на хора, вземащи решения в държавната администрация и местното самоуправление, Академията, от една страна, ще подготвя следващото поколение управляващи в България и на европейско ниво, и от друга, ще подпомага процеса на интегриране на страните от региона в европейските структури, като подготвя държавна и местна администрация, способна да поеме предизвикателствата на съвременното обществено управление.

Академията ще постигне това чрез създаване на динамична и отворена форма на управление, развиване на сътрудничества и партньорства с образователни институции и неправителствени организации от страната и чужбина, чрез бързо и адекватно прилагане на съвременни форми на преподаване, проактивна позиция по отношение изработването на учебните програми и въвеждане на нови актуални на европейско и световно ниво теми.

Успешно завършилите програмите на Академията ще изградят общност от управленци, които споделят и отстояват в практиката нов политически

и граждански модел на поведение, основан на прозрачност, отчетност, отговорност и служене на гражданското общество.

- Усилията на нашия екип са насочени и към укрепване капацитета на **Центъра за контрол и оценка на качеството на образованието (ЦКОКО)** с цел предоставяне на Министерството на образованието, младежта и науката на резултати и изводи от контрола, вътрешното и външно оценяване и от участието в международни изследвания. Анализът на показателите, характеризиращи качеството училищното обучение е необходимо условие за усъвършенстване на системата за оценка и контрол на средното образование. Ефективното използване на натрупаният емпиричен материал от проведените етапи на външно оценяване, от държавните зрелостни изпити и от участието в международни изследвания гарантира, че създаването на система за контрол и оценка на качеството на образованието показва как работят конкретният ученик и учител, къде е мястото на конкретното училище, как да бъдат идентифицирани проблемите и кои са мерките и дейности за разрешаването им.
- Нашият екип работи върху подобряване системата на управление на Министерството на образованието, младежта и науката; върху повишаване капацитета на министерството за формулиране, анализ и оценка на политики; върху въвеждането на елементи на програмно и ориентирано към резултатите бюджетирание в процеса на управление на бюджета, системата за стратегическо планиране и организационната структура на министерството.
- Целта ни е да оптимизираме процесите и процедурите, администрирани от Министерството на образованието, младежта и науката, както и да направим преглед и рационализиране на функционалната структура на министерството.
- Работим върху цялостната подготовка и въвеждане на ефективна система за децентрализация на управлението на образователната система, която да има установена нормативна рамка, без противоречия и с ясно разпределени права и отговорности между различните нива на управление заедно с прилежащите им финансови ресурси и с работещи и приложими механизми за контрол.

Принципите на новата система на разпределение на отговорностите следва да са обсъдени широко и да се познаят от всички български граждани:

- **Националните институции** (Министерски съвет, Министерство на образованието, младежта и науката) осъществяват формирането на националната образователна политика и контролират нейното спазване (чрез инспекции и системи за външно оценяване на резултатите на учениците, учителите и учебните институции).
- **Общините** създават условия за реализиране на националната политика с оглед характера и приоритетите на регионалното и местното развитие. Те разполагат с прозрачни за обществеността финансови и административни лостове за управление на средства, човешки и технически ресурси, могат да осъществяват оперативен контрол за разходването на средствата и управлението на материално-техническата база (МТБ) и ежегодно публикуват данни за състоянието на своята образователна мрежа. Те

съответно имат определено ниво на свобода да насочват ресурси към решаване на специфични образователни проблеми, които най-добре могат да диагностицират (отпадане, липса на определен профил професионално образование, сегрегация, мобилност на учителите в общината и пр.).

- **Училището** оперативно управлява ресурсите си въз основа на 4-5-годишна стратегия за развитие (с права, делегирани му от общината в областта на бюджета, човешките ресурси и разпореждането с МТБ), извършва вътрешна оценка на приноса на всеки учител и на резултатите постигнати от учениците.
- **Висшето училище** развива и осъществява своята дейност на принципа на академична автономия, но съгласно Закона за висшето образование и принципите на обществена отговорност.

Усъвършенстване на нормативната уредба

Нашата цел е да постигнем като краен резултат опростяване, отстраняване на противоречията и съобразяване на законодателната рамка на българското образование с образователните политики и с политиките на пазара на труда в ЕС. Предстои да бъдат разработени и публикувани по съвременен, достъпен и позволяващ оперативно актуализиране начин:

- Нов закон в областта на образованието, който цялостно и непротиворечиво да уреди всички отношения, които се развиват в системата на предучилищното възпитание и подготовка и училищното възпитание и образование;
- Национална програма за квалификация и преквалификация, която да уреди в цялост системата за въвеждаща, поддържаща и надграждаща квалификация на педагогическите кадри;
- Стандарт за инспектиране на системата;
- Стандарт за психологическо обслужване;
- Дългосрочна стратегия за развитие на висшето образование при отчитане на актуалните тенденции и потребности;
- Нов Закон за висшето образование;
- Нов Закон за развитието на академичния състав в Република България;
- Дългосрочна стратегия за развитие на младежките политики и Закон за младежта.

Нашият екип разработва **система за наблюдение, контрол и анализ** на прилагането на нормативната рамка, която система предвижда и възможност за сигнализиране при възникване на проблеми при прилагането ѝ от страна на образователните и научноизследователските институции и останалите субекти в образованието и науката – местни власти, бизнес, социални служби и пр.

Мобилизиране усилията на всички заинтересовани страни

За да провеждаме интегрирана образователна и научноизследователска политика и да осигурим прозрачност и съгласуваност на решенията и средствата за тяхното постигане, е необходимо мобилизиране на финансови, институционални и човешки ресурси чрез активни действия от страна на правителството и партньорство между различните държавни институции, местните органи на властта, работодателите, синдикатите, гражданските организации.

Особено важно е да провеждаме комуникационна политика за съдържанието на българското образование, насочена както към професионалните среди на образователната система, така и към широката публика.

Финансиране

Въвеждането на нов модел на финансиране и управление на финансовите ресурси в системата на училищното образование е положителна стъпка, която следва да бъде доразвита и продължена с мерки, коригиращи някои недостатъци, проявили се в хода на първоначалното му прилагане. Финансовите ресурси следва да бъдат насочени към постигане на целите на образователната политика. Достъпът до образование е безусловен принцип, осигуряването на който не трябва да зависи от социалния, здравословния, географския и етническият статус на децата и техните семейства, както и от финансовите ресурси на общината или на училището. Поетапното увеличение на средствата за образование и наука следва да бъде съпроводено с усилване на фокуса върху резултатите и подобряване на ефективността за използване на ресурсите.

Нашите усилия са насочени към:

- Усъвършенстване на механизма за диференциация на единните разходни стандарти. Включване на повече фактори, определящи различия в разходите на един ученик/едно дете, във формулата за разпределение на средствата.
- Обвързване на финансирането с целите на образователната политика. Включване на елементи като качество на обучението, посещаемост и брой на завършилите ученици в модела на разпределение на средствата в системата.
- Подобряване на механизмите за контрол, отчетност и отговорност при управлението на финансовите ресурси на ниво община и училище.
- Разширяване на броя на защитените училища на базата на обективни критерии. Предоставяне на допълнителни средства на защитените училища.
- Критичен преглед на съществуващите национални програми за развитие на образованието и на останалите инструменти за финансиране на системата. Формулиране и реализиране на предложения за повишаване на ефикасността на съществуващите програми и инструменти в контекста на целите на образователната политика, политиката на децентрализация и интегрирания подход за правене на политики.
- Повишаване на капацитета на образователните институции за оползотворяване на средствата от Европейския съюз.

- Създаване на условия за повишаване притока на публични и частни средства към системата на образованието. Регламентиране на възможности за привличане на частни ресурси в системата и за създаване на специализирани фондове за финансиране на образованието. Насърчаване на проектното финансиране в системата.
- Подпомагане на усилията на общините за подобряване на материално-техническата база на училищата и детските градини и увеличаване на броя на местата в системата на предучилищното възпитание и подготовка.
- Ефективно стартиране на системата за студентско кредитиране.
- Подобряване на механизма за диференциация на нормативите за издръжка на един учащ в системата на висшето образование. Въвеждане на елементи на финансиране в зависимост от качеството на обучението.

Финансова децентрализация

Финансовата децентрализация е свързана не само с предоставянето на правомощия на по-ниските нива на управление по отношение формирането и разходването на бюджета, но и по отношение упражняването на административни права в управлението на системата. Нашите усилия са насочени към:

- Преминване от административно-разпоредителни функции на държавата в контролно-регулативни.
- Създаване на възможности за участие на местната власт в законодателните инициативи за реализиране на функциите им на обект и субект на регионалните политики на държавата.
- Осигуряване на условия за родителско и гражданско участие в управленската и финансовата дейност на училищата.
- Насърчаване осигуряването на допълнителен финансов ресурс в образованието чрез специализирани фондове.
- Финансиране на дейности за увеличаване капацитета на местните и училищните общности за привличане на средства от европейските фондове.

Ефективно и прозрачно използване на средствата по национални и европейски програми, което означава усвояване на ресурсите по предназначение, за добре планирани проекти с истинска европейска добавена стойност и по-добро постигане на целите като цяло.

Развиване на международни партньорства

- Координиране участието на България в работата на институциите на ЕС, чрез организиране изготвянето, съгласуването и внасянето за одобрение от СЕВ на позициите за заседанията на работните групи към ЕК и за КОРЕПЕР по въпросите на образованието, обучението, взаимното признаване на професионални квалификации, младежта, науката и изследванията.
- Организиране на работни срещи – брифинги с представители на посолствата на държавите-членки на ЕС в София.
- Координиране участието на Република България в работната програма „Образование и обучение 2020” на ЕС в изпълнение на Лисабонската стратегия.

- Организиране функционирането на лекторатите по български език и култура в чужди университети.
- Насърчаване изучаването на български език от чуждестранни българи.
- Насърчаване на академичния обмен в рамките на международни договорености.
- Подпомагане участието на Р България по линия на образованието в междууправителствени и регионални организации – ООН, ОИСР, Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа, Централно-европейска инициатива, Организацията за черноморско икономическо сътрудничество.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: Референтни документи

Приложение 2: Анализ на образователната и на научноизследователската система

Приложение 3: План за действие

Приложение 1

Референтни документи

1. Лисабонска стратегия на ЕС.
2. Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.
3. Национална иновационна стратегия на Република България.
4. Резолюция за социалното включване на младите хора.
5. Стратегия на ЕС за инвестиране в младежта и за мобилизиране на нейния потенциал (СОМ (2009) 200).
6. Резолюция (2003) 7 на Комитета на Министрите за младежката политика.
7. Препоръка 1585 (2002) на Парламентарната асамблея за младежките политики.
8. Препоръка Rec(2006) 1 на Комитета на Министрите към държавите членки за ролята на националните младежки съвети в развитието на младежката политика.
9. Препоръка 1437 (2000) на Парламентарната асамблея за неформалното образование.
10. Ускоряване конвергенцията на България: предизвикателства пред повишаването на производителността, Доклад No. 38570 на Световна банка.
11. Европейска квалификационна рамка.
12. Директива 92/51 на Съвета от 18 юни 1992 г. относно втората обща система за признаване на професионално обучение за допълнение на Директива 89/48/ЕИО.
13. Директива на Съвета от 21 декември 1988 г. относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално обучение с минимална продължителност от три години.
14. Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка 2006 – 2015 г.
15. Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.
16. Национален план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета.
17. Национална стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища.
18. Национални програми за развитие на средното образование на основание Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година.
19. Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2008 – 2013 година.
20. Национална стратегия за продължаващо професионално образование за периода 2005 – 2010 година.
21. Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот, приета с Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г.
22. Обща европейска езикова рамка.
23. Копенхагенска декларация.
24. Рамка за прозрачност на квалификациите и компетентностите /Европас/.
25. Резолюция за насърчаване на политиките, системите и практиките в областта на ориентирането през целия живот в Европа.
26. Комюнике от Бордо за бъдещите приоритети за нарастналото европейско сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение.
27. Българското образование и наука - инвестиция в развитието на човешките ресурси и стратегически сектор на икономиката, политическа програма за управление в сферата на образованието и науката на ПП ГЕРБ.

Анализ на образователната и на научноизследователската система и на младежкия сектор в страната

1. Анализ на структурата на образователната система
 - 1.1. Предучилищно възпитание и подготовка
 - 1.2. Средно образование
 - 1.3. Висше образование
2. Анализ на научноизследователската система
3. Анализ на младежкия сектор

1. Анализ на структурата на образователната система

1.1. Предучилищно възпитание и подготовка

Предучилищното възпитание и подготовка включва отглеждането, обучението и възпитанието на децата от 3-годишна възраст, както и задължителната подготовка една година преди постъпването им в I клас. Подготовката на децата за училище една година преди постъпването им в първи клас е задължителна и се извършва в предучилищни групи към детските градини или подготвителни класове в училище.

Видове детски градини:

1. Според организацията на процеса на възпитание и подготовка:
 - целодневни;
 - полудневни;
 - седмични.

В целодневните и седмичните детски градини може да се откриват яслени групи. Детски градини с яслени групи са обединени детски заведения.

2. Според начина на финансиране:
 - държавни;
 - общински;
 - частни, включително и такива с чуждестранно участие.

Държавните детски градини се финансират от държавния бюджет чрез бюджета на Министерството на образованието, младежта и науката (МОМН) или чрез бюджета на други министерства или ведомства. Такъв пример са детските градини към Министерството на отбраната, предназначени за обучение, възпитание и отглеждане на деца на военнослужещи и цивилни служители на Министерството на отбраната.

Брой детски градини, брой групи и брой деца към 10.11.2009 г.				
Брой целодневни детски градини (ЦДГ, ОДЗ и специални детски градини)	Брой целодневни детски групи (ЦДГ)	Брой полудневни детски групи (ПДГ)	Брой деца в ЦДГ	Брой деца в ПДГ
2276	9153	858	213872	14354

Основно предизвикателство през последните години особено в някои по-големи градове е недостатъчният брой на местата в детските градини. Това се дължи на няколко основни причини. От една страна, през последните години се очертава положителна тенденция в демографското развитие на страната, съчетана с активна вътрешна миграция от по-малките към по-големите населени места. От друга страна, не е за подценяване фактът, че в годините на прехода в някои общини се наблюдаваше недостатъчно ефективна политика на управление и стопанисване на сградния фонд на детските градини, включително разпоредителни действия с тях. Едва през последните години някои общини разработиха по-дългосрочни политики и започнаха системни усилия за изграждане на нови детски градини и за подобряване на материалната им база. При липса на законова уредба на проблема с постъпването на децата в детските градини в случай на недостатъчен брой на местата, в опит за търсене на решение общините разработиха механизми за подбор на децата, които не винаги осигуряваха достъп до предучилищно възпитание и подготовка на най-нуждаещите се деца.

Друго основно предизвикателство е все още недостатъчният обхват на децата в предучилищното възпитание и подготовка, дължащ се основно на две групи причини – социално-икономически (поради необходимостта от заплащане на такси) и етно-културни (свързани с недостъпното съзнание за важността на образованието като основен фактор за социална реализация). Недостатъчният обхват, както и отсъствието на целенасочена и ефективна политика с акцент върху усвояването на книжовния български език от децата от етническите малцинства се отразяват силно негативно както на възможностите на децата за по-нататъшно развитие в образователната система, така и на уменията им за социално общуване и пълноценна интеграция и реализация в обществото.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<p>Сравнително разгърната мрежа от детски градини, осигуряваща възможност за относително широк достъп.</p> <p>Въведена задължителна предучилищна подготовка една година преди постъпване в I клас.</p> <p>Утвърдено ДОИ за предучилищно възпитание и подготовка.</p>	<p>Недостатъчен брой на местата в детските градини в някои от големите градове.</p> <p>Недостатъчен сграден фонд и сериозна необходимост от модернизация.</p> <p>Отсъствие на интегриран подход, осмислящ предучилищното възпитание и подготовка в неговата съдържателна и организационна връзка с училищното образование.</p> <p>Отсъствие на нормативни условия за допълнително обучение на децата, за</p>

	<p>които българският език не е майчин.</p> <p>Липса на инструментариум за диагностика на училищната готовност.</p> <p>Недостъчно гъвкави форми за държавна финансова подкрепа за обхващане на децата в детските градини.</p>
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<p>Въвеждане на двугодишна задължителна предучилищна подготовка.</p> <p>Въвеждане на система за диагностика на училищната готовност.</p> <p>Разработване на дългосрочни общински програми за изграждане на нови детски градини.</p> <p>Анализ и усъвършенстване на модула за допълнително обучение по български език за децата, за които българският език не е майчин, преди всичко в рамките на задължителната предучилищна подготовка.</p> <p>Държавна финансова подкрепа за обхващане на децата в детските градини – напр. ваучери за детска градина.</p>	<p>Голям брой деца главно от малцинствените групи, които поради социално-икономически и етно-културни причини не посещават детска градина и не преминават задължителна предучилищна подготовка, а като резултат – голям брой на необхванатите в I клас ученици.</p> <p>Голям брой деца със сериозни обучителни трудности поради недостатъчно владение на български език.</p> <p>Недостатъчни финансови ресурси за изграждане с достатъчно бързи темпове на нови детски градини.</p>

1.2. Училищно образование

Училищното образование включва обучението и възпитанието на учениците от I до XII клас и осигурява условия за завършването на клас и за придобиването на степен на образование и/или на професионална квалификация.

Училищното образование се осъществява в следните **основни видове училища**:

1. Според начина на финансиране:

- държавни – финансирани от държавния бюджет чрез бюджета на МОМН или на други министерства или ведомства; предоставените им за управление недвижими имоти са публична държавна собственост;
- общински – финансирани чрез бюджета на общините; предоставените им за управление недвижими имоти са публична общинска собственост;
- частни – училища, които по действащата нормативна уредба не са на бюджетна издръжка.

2. Според етапа и степента на образование – основни и средни:

Основното образование се осъществява в два етапа (начален и прогимназиален) и съответно в:

а). начален етап:

- начални училища /I-IV клас/;
- основни училища /I-VIII клас/;
- средни общообразователни училища /I-XII клас/;
- училища по изкуствата;
- специални училища.

б). прогимназиален етап:

- прогимназиални училища /V-VIII клас/;
- средни общообразователни училища /I-XII клас/;
- училища по изкуствата;
- професионални училища;
- спортни училища;
- специални училища.

Средното образование се осъществява в:

- гимназии;
- профилирани гимназии /VIII-XII клас/;
- професионални училища;
- специални училища;
- училища по изкуствата.

3. Според съдържанието на подготовката – общо и професионално образование:

Осъществява се в изброените по-горе училища. Тук се включват и професионалните колежи, които предлагат обучение след завършено средно образование.

4. Други:

- чуждестранни училища;
- български училища с чуждестранно участие;
- духовни училища;
- специални училища;
- български държавни училища в чужбина.

Брой:

Общ брой училища – 2700:

- държавни – 471;
- общински – 2092;
- частни – 137;

- начални – 159;
- прогимназиални – 10;
- основни – 1334;
- СОУ – 445;

- общообразователни – 2131;
- професионални гимназии – 459;
- профилирани гимназии – 119;
- професионални училища – 2;
- професионални колежи – 36;
- по изкуствата – 24;
- спортни – 21;

- духовни – 3;
- специални – 86;
- български училища в чужбина – 3;
- защитени училища – 90;
- средищни училища – 817;
- лицензирани центрове за професионално обучение – 793.

Брой педагогически персонал към 15 септември 2009 г. – 64204/броят се отнася само за училищата/.

Брой ученици и брой паралелки към 15 септември 2009 г. по данни на РИО:

- Брой ученици – 770143
- Брой паралелки – 36577

Брой отпадащи ученици от образователната система:

- за 2006/2007 г. – 18347 от общо 866 372 ученици;
- за 2007/2008 г. – 14 457 от общо 830 135 ученици;
- за 2008/2009 г. – 19561 от общо 802 812 ученици.

Вследствие на значителното намаляване на броя на учениците през последните години едно от сериозните предизвикателства пред системата на образованието беше да намери вътрешни механизми за оптимизация. Оптимизацията е реализация на идеята за повишаване на ефективността на влаганите ресурси и за осигуряване на условия за развитие и за гарантиране на достъп на учениците до училищата, които предоставят по-качествено образование. Редица общини приеха свои програми за оптимизация, а на основание на Закона за държавния бюджет на Република България Министерският съвет одобри национални програми, със средствата от които беше оказана подкрепа на общините за финансиране на мерки за подобряване на материалната база и укрепване на средищните училища.

Вътрешната оптимизация на системата изведе на преден план редица случаи, в които въпреки недостатъчния брой деца поради наличието на редица обективни фактори училищата се явяват единствена възможност на учениците за достъп до образование. Като проявление на идеята за гарантиране на равния достъп до образование на всички деца и граница на процеса на оптимизация Законът за народната просвета въведе статута на защитеното училище. На основата на одобрените от Министерския съвет критерии в момента списъкът на защитените училища включва 90 училища в страната.

През 2009 г. са реструктурирани шест пъти по-малко училища в сравнение с 2008 г., което показва, че основните процеси на оптимизация на училищната мрежа са относително изчерпани.

Поради намаляването на броя на децата в училищна възраст през последните няколко години се осъществи и значителна оптимизация на числеността на персонала, зает в училищното образование. В същото време поради все още недостаъчно атрактивния характер на учителската професия се наблюдава недостиг на квалифицирани учители по някои учебни предмети като чужди езици и информатика и информационни технологии. Учителската професия, с изключение на някои учебни предмети, е силно

феминизирана, а броят на младите хора с интерес и мотивация да станат учители намалява.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<p>Сравнително разгърната училищна мрежа, гарантираща относително равномерен достъп до образование.</p> <p>До голяма степен завършен процес на оптимизация на училищната мрежа в съответствие с демографските процеси, гарантираща по-голяма ефективност на ресурсите; въведен статут на защитено училище и допълнителни механизми за укрепване на средишните училища</p> <p>Нов модел на финансиране, основан на единни разходни стандарти за издръжка на 1 дете/ученик, делегирани бюджети във всички училища и силно програмно финансиране</p> <p>Въведени основни компоненти на система за национално стандартизирано външно оценяване – поетапно провеждане на външно оценяване в края на всеки клас и етап; провеждане на задължителни държавни зрелостни изпити за всички ученици, които завършват XII клас.</p> <p>Добър модел за интензивно изучаване на чужд език в училищата и паралелките с чуждоезиков профил.</p> <p>Разработена система от мерки за осигуряване на достъпа до образование – безплатен транспорт; безплатни учебници и учебни помагала за всички ученици от I до VII клас, включително в частните училища; безплатни закуски I-IV клас; електронно учебно съдържание; програма за допълнителна работа с изоставащи и надарени ученици.</p> <p>Първи стъпки за създаване на подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности – ресурсни центрове и ресурсни учители, достъпна архитектурна среда.</p> <p>Програми за модернизация на материалната база на училищата – енергийна</p>	<p>Големи диспропорции в качеството на образованието между различните училища, водещи до неосигуряване на равен достъп до качествено образование.</p> <p>Голям брой необхванати и отпадащи ученици в задължителна училищна възраст и отсъствие на механизми за реинтеграция в образователната система</p> <p>Недостатъчно финансиране.</p> <p>Силна централизация и липса на автономност на образователните институции за провеждане на собствени училищни политики.</p> <p>Слаба практическа насоченост на обучението и учебно съдържание, неотговарящо на съвременните потребности на младите хора; недостатъчна интерактивност на образователния процес и слабо използване на съвременни методи на преподаване.</p> <p>Унифициран подход в образователно-възпитателния процес, неотчитащ индивидуалните потребности и способности на учениците.</p> <p>Наличие на несъответствия между стандарти и програми и стандарти, програми и учебници; идентифицирани са следните диспропорции – повторения, липси, несъобразеност с възрастови особености, необосновани съотношения на учебно съдържание на отделните дисциплини в една културно-образователна област или на самите 8 културно-образователни области и пр.</p> <p>Нереформирана система на професионалното образование и обучение и изключително слаби връзки с бизнеса.</p> <p>Силно подценяване на възпитателната роля на българското училище.</p>

<p>ефективност, спортни площадки и салони, специализирани кабинети, училищно оборудване, осигуряване на компютри и софтуер и интернет свързаност на училищата.</p> <p>Започнал процес на усъвършенстване на ДООИ за учебното съдържание в основната степен на образование с оглед ориентирането му към конкретни резултати и утвърдени ДООИ за придобиване на квалификации по професии.</p> <p>Разработен и въведен нов Списък за професионално образование и обучение, съответстващ на европейската класификационна система.</p> <p>Нормативно осигурено и въведено в практиката участие на работодателите в разработването на основните документи, действащи в системата на професионалното образование и обучение, и участието им в държавни изпити по теория и практика на професията.</p> <p>Осигуреност на системата с педагогически кадри с висше образование. Преобладаващ брой на учителите с образователно-квалификационна степен „магистър”.</p> <p>Въведен първи стълб на системата за диференцирано заплащане, включващ допълнително трудово възнаграждение на основание на резултатите от труда.</p> <p>Съществуващи елементи на държавна образователна политика по отношение на българите в чужбина – програмно финансиране, безплатни учебници, осигуряване на учители.</p>	<p>Липса на цялостна ефективна система за квалификация и кариерно развитие на педагогическите кадри.</p> <p>Недостатъчно активна образователна политика сред българите в чужбина.</p> <p>Неразвити форми за учене през целия живот.</p> <p>Недостатъчно модернизирана материална база на училища, осигуряваща сигурност и безопасност на учениците и стимулираща интереса на учениците за максимална изява на техните способности.</p> <p>Недостиг на учители по определени учебни предмети, главно чужди езици и информационни технологии и информатика.</p> <p>Липса на цялостна система за оценка на училищната дейност, на работата на директорите и учителите, липса на прозрачност при оценяване и анализиране на работата в училищата</p> <p>Остаряла нормативна уредба, неотговаряща на съвременните подходи и принципи в образованието, съдържаща множество противоречия и водеща до трудности в прилагането.</p> <p>Управлението и контролът са прекалено централизирани, поради което не са ефективни; не е ясно как се планират образователните дейности и кой каква отговорност носи за изпълнението им; много сложно са разделени отговорностите между местните и централните органи на властта, което прави невъзможен ефективния контрол върху дейността на образователните институции и създава в обществото усещане за колективна безотговорност по отношение на образованието.</p>
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<p>Създаване на интегрирано учебно съдържание и повишаване на практическата приложимост на обучението и</p>	<p>Засилване на диспропорциите в качеството на образованието между отделните училища.</p>

<p>ориентирането му към конкретни резултати. Завършване и усъвършенстване на системата за външно и вътрешно оценяване.</p> <p>Засилване на възпитателната работа с децата и учениците с оглед пълноценно личностно развитие.</p> <p>Изграждане на цялостна ефективна система за въвеждаща, поддържаща и надграждаща квалификация на педагогическите кадри и въвеждане на система за кариерно развитие, обвързвана със системата за диференцирано заплащане.</p> <p>Подобряване на качеството на професионалното образование и осигуряване на условия за по-ефективни връзки с бизнеса.</p> <p>Усъвършенстване на системата на делегирани бюджети и на механизмите за диференциране на единните разходни стандарти.</p> <p>Предоставяне на по-голяма автономия на образователните институции с възможност за развитие и провеждане на собствени училищни политики.</p> <p>Въвеждане на нова образователна структура и нов учебен план.</p> <p>Провеждане на периодична оценка на потенциала на всяко дете</p> <p>Осъществяване на ефективен мониторинг върху явлението “отпадащи ученици”.</p> <p>Повишаване на привлекателността и на качеството на учебния процес и на училищната среда.</p> <p>Осигуряване на разнообразни и гъвкави учебни пътеки за създаване на по-големи възможности отпадащите и отпадналите ученици да получат образование и професионална квалификация.</p> <p>Осъществяване на реална интеграция на децата от уязвимите групи.</p>	<p>Засилване на неграмотността сред младите хора.</p> <p>Голям брой на необхванатите и отпадащите ученици главно от малцинствените групи и като резултат – лишаването им възможности за пълноценна социална реализация.</p> <p>Намаляващ интерес към учителската професия и като резултат застаряващ педагогически състав и недостатъчен брой на младите висококвалифицирани и мотивирани специалисти в училище; силна феминизация на учителската професия.</p> <p>Непривлекателност на професионалното образование и обучение, липса на квалифицирани кадри в определени професии и слаб интерес от страна на бизнеса.</p>
--	---

<p>Квалификация на учителите за работа с деца и ученици в риск от отпадане.</p> <p>Разширяване на възможностите за целодневна организация на обучението.</p> <p>Развитие на включващото образование за децата и учениците със СОП и изграждане на подкрепяща среда.</p> <p>Подкрепа за даровитите деца и ученици.</p> <p>Създаване на устойчиви механизми и инструменти за гарантиране на сигурността и здравето на децата и учениците.</p> <p>Изграждане на цялостна система за инспектиране на образователната система.</p> <p>Провеждане на активна образователна политика сред българите в чужбина.</p> <p>Утвърждаване на формалното, неформалното и информалното образование като взаимно допълващи се форми.</p> <p>Развитие на ефективна система за професионално консултиране и ориентиране за различните етапи на образователната система.</p> <p>Създаване на нагласи за учене през целия живот още в рамките на училищното образование – включително в партньорство с неправителствени организации.</p> <p>Изграждане на система за оценяване и валидиране на ученето през целия живот.</p>	
---	--

1.3. Система на висшето образование

Системата на висшето образование в настоящия момент обхваща 51 висши училища (37 държавни и 14 частни), в т. ч. 42 университета и специализирани висши училища и 9 самостоятелни колежа.

По данни на Националния статистически институт за 2008 г. системата за висшето образование в България се характеризира със следните показатели (за академичната 2007/2008 година):

1. Образователна структура на населението на възраст 25-64 години през 2007 г.:
 - основно и по-ниско образование – 23%;

- средно образование – 55%;
- висше – университет – 18%;
- колеж – 4%.

2. Общ брой студенти и докторанти – 264 463.

Разпределени по степени на образование:

- ОКС „професионален бакалавър по...” – 26 169;
- ОКС „бакалавър” и „магистър” – 233 941;
- ОНС „доктор” – 4 353.

Разпределени по вид висши училища:

- студенти в държавните висши училища – 209 497;
- студенти в частните висши училища – 54 966.

3. Преподавателски състав - 23 207, като в това число:

- в държавните висши училища – 20 535;
- в частните висши училища – 2 672.

4. Профил на чуждестранните студенти и докторанти – общ брой 9 340, разпределени по степени както следва:

- ОКС „професионален бакалавър по...” – 321;
- ОКС „бакалавър” и „магистър” – 8 789;
- ОНС „доктор” – 230.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Въведена тристепенна система на обучение : бакалавър – магистър – доктор (Болонски процес).	Фрагментарност на системата, липса на цялостна визия (стратегия) за развитие на висшето образование.
Разработен Класификатор на областите на висше образование и професионалните направления.	Нефункциониращ Закон за кредитиране на студенти и докторанти.
Поддържане от Министерството на образованието, младежта и науката на информационна система, която съдържа: Регистър на висшите училища; Регистър на академичния състав на висшите училища; Регистър на всички действащи и прекъснали студенти и докторанти, Регистър на завършилите студенти и докторанти, Регистър на банките, отпускащи кредити по Закона за кредитиране на студенти и докторанти.	Липса на баланс между автономията на университетите и степента на контрол, упражняван от държавата.
Въведено обучение по съвместни програми с водещи европейски университети, завършващо с издаване на дипломи от два университета.	Липса на съответствие на предлаганото образование и потребностите на пазара на труда; планирането на приема на студенти не е съобразено с нуждите на икономиката.
Създадена Национална агенция за	Нарушен синхрон между отделните институции, отговорни за висшето образование.
	НАОА не съдейства за осигуряване на реална сравнимост на висшите училища и за създаване на публично доверие към тази отговорна институция. Липсата на ясни правила за обвързване на оценките

оценяване и акредитация (НАОА) като независима агенция към Министерски съвет.

със системата за поощряване или санкциониране на висшите училища на практика не стимулира подобряване на качеството. Не се признават акредитации от чужди агенции за акредитация.

Остаряла нормативна уредба.

Застаряващ академичен състав; слаба мотивация и недостатъчно висок социален статус на академичния състав; липса на интерес към академична кариера.

Липса на връзка между степента на образование и социалния статут на специалистите с висше образование.

Липса на разнообразни източници за финансиране на висшето образование; неефективна система за финансиране и разпределение на държавната субсидия.

Недостатъчна обвързаност между резултатите от оценката и начина на финансиране на държавните висши училища.

Липса на законови предпоставки за упражняване на ефективен контрол и санкции при неефективно управление и незаконосъобразна дейност на висшите училища.

Липса на общовъзприета система за рейтинг на висшите училища.

Недостиг на научноизследователска дейност при подготовката на студентите, липса на иновации; недостатъчно силна връзка между висшите училища и науката.

Недостатъчна академична мобилност (вътрешна и външна) – липса на условия и мотивация.

Съществуват реални проблеми, свързани с издаването на Европейското дипломно приложение и формалното прилагане на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS).

ВЪЗМОЖНОСТИ

ЗАПЛАХИ

<p>Разработване на рейтингова система на висшите училища.</p> <p>Осъвременяване и хармонизиране на поднормативната уредба.</p> <p>Укрепване ролята на „триъгълника на знанието” във висшите училища и утвърждаването им като основни научни центрове.</p> <p>Утвърждаването на висшите училища като центрове за Учене през целия живот.</p> <p>Засилване ролята на частния сектор във висшето образование – възможност за обмен на опит, знания, идеи; разнообразяване на финансирането; осигуряване на стимули за структурирани партньорства с бизнеса.</p> <p>Засилване на практическата насоченост на обучението във висшите училища; пригодност за заетост – осигуряване на съвременни знания, умения и компетентности.</p> <p>Реформиране на учебните планове и програми; разработване и прилагане на иновативни методи засилване на интердисциплинарността.</p> <p>Осигуряване на равен достъп до качествено висше образование; създаване на подходящи икономически условия за студентите.</p> <p>Увеличаване броя на хората с изследователски компетентности.</p> <p>Разработване на национална квалификационна рамка за висше образование в контекста на Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование.</p> <p>Оптимизиране дейността на НАОА.</p> <p>Създаване на условия и система за мотивация и повишаване квалификацията на академичния състав.</p> <p>Стимули за развитието на</p>	<p>Намаляване на интереса към българското висше образование.</p> <p>Липса на достатъчно добре подготвени кадри в приоритетни области.</p> <p>Недостиг на академичен състав.</p> <p>Неконкурентоспособност на висшите училища и предлаганото от тях образование.</p> <p>Спад на качеството на предлаганото образование.</p>
---	--

<p>професионалното образование в системата на висшето образование (колежи).</p> <p>Засилване на географската и междусекторната мобилност на студенти и академичен състав – създаване на адекватни законови предпоставки.</p> <p>Осигуряване на реална автономия и отговорности на висшите училища – създаване на механизми за ефективен контрол върху тяхната дейност.</p> <p>Повишаване ефективността на управление на системата на висшето образование (нови финансови модели).</p> <p>Ефективно финансиране на висшето образование и научните изследвания.</p> <p>Финансиране, ориентирано към релевантни резултати на „изхода“ на системата за висше образование, а не на „входа“.</p>	
--	--

2. Анализ на научноизследователската система

Научната дейност в България се развива в специфична среда, в която особено значение имат законовата рамка, състоянието на научния потенциал като човешки и физически ресурси, институционалната рамка и финансирането на науката.

Законодателната база в голямата си част е остаряла. Действащите нормативни актове се нуждаят от нова редакция или версия и привеждане на текстовете им в съответствие с европейските стандарти и възприетите европейски политики, свързани с развитието на науката и технологиите.

Основната част от учените е съсредоточена в публичните научни организации. По статистически данни около 17000 учени се занимават с наука, независимо че липсва точна методика, по която да се отчитат професорите в университетите.

Много малка част от учените са концентрирани в бизнес структури (около 13 % от общия брой учени). За сравнение в някои от новоприетите в ЕС страни този процент е над 30 %, а при други надвишава 60 %.

Системата е силно фрагментирана и в нея участват над 150 институционални звена, които са твърде много на фона на 7,5 млн. население на страната. Тези звена са разпределени както следва:

37 държавни висши училища;

14 – частни висши училища;

69 института и лаборатории на Българската академия на науките;
37 юридически структурни единици на Селскостопанската академия.

Раздробената организационна структура е далеч от оптималната и не е в състояние да бъде в полза на икономиката и обществото, поради нарушената връзка с тях и реалната липса на значими частни структури за научни изследвания.

От 2006 г. общите разходи за НИРД в България в процентно изражение към БВП са 0,4 % без тренд за повишаване.

Структурата на финансиране на науката е в обратна пропорционалност в сравнение с тази на страните от ЕС. Най-голяма тежест поема държавният бюджет – над 2/3, а най-малка част – бизнесът ; около 20 % са приходите от международни научни програми.

България като равноправна страна-членка на ЕС има достъп до рамковите програми за научни изследвания, както и до други европейски и трансевропейски програми и инициативи.

До момента страната ни се представя успешно чрез участието си в тези програми, като разпределението на средствата е доста балансирано – 40 % в бизнеса, 35 % в университетите и около 25 % в БАН и СА.

България традиционно добре присъства в двете програми – 7 РП и Програма КОСТ и това е фактически обхватът, в който участва научният потенциал на страната, разпределен основно в следните научни направления:

- Енергийна ефективност;
- Биотехнологии и храни;
- Информационни и комуникационни технологии;
- Материалознание.

Наблюдава се приоритетното участие на учените в тези две програми, които на национално ниво се координират от МОМН.

България има относително добро присъствие по отношение на публикационната активност в областта на природните науки. В последните 2 години се наблюдава увеличаване на защитата на търговски марки. Страната се нарежда на 5-то място по публикации измежду страните от Централна и Източна Европа. Увеличава се броят на съвместните публикации.

По отношение на патентната и лицензионна дейност обаче изоставаме в сравнение с повечето страни-членки на ЕС. Нисък е броят на заявките към европейските и световните патентни организации, а на национално ниво броят на заявките и на издадените патенти на чуждестранни организации е по-висок в сравнение с броя от национални заявители. Това се дължи и на неефективността на съществуващите и липсата на достатъчно трансферни офиси, които да осигурят връзката с индустрията и да насърчават търсенето и реализацията на новите и/или обновени продукти, технологии и услуги.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Добри традиции в природните науки.	Законодателната база в голямата си част е остаряла.

<p>Добри научни школи.</p> <p>Културно многообразие и специфика; национална идентичност.</p> <p>Ориентация към интернационализация и колаборативност.</p> <p>Позитивна нагласа на обществото по отношение на науката.</p> <p>Повишена публикационна активност.</p>	<p>Националният научен потенциал в частта човешки ресурси в страната има следните негативни характеристики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • нарушена връзка между университетското обучение и научната рамка; • възрастовата структура на учените е от регресивен тип, а настоящият Закон за научните степени и научните звания води до нерационално използване на научните кадри. Съществуват сериозни диспропорции в разпределението на учените по сектори, засягащи преди всичко броя на изследователите в частната сфера, като делът им е около 10 пъти по-нисък от този в ЕС; • броят на лицата, защитаващи докторска степен, годишно е приблизително 250 човека. България изостава по показател завършващи студенти на възраст 20-29 години в областта на природните и инженерни науки на 1000 души население, като попада значително под средното ниво за страните от Европа; • Липса на условия и инструменти за кариерно развитие на млади хора (16-25 години). <p>Липса на координирана политика на дейности, засягащи наука и иновации.</p> <p>Липса на съвременна научно-иновативна инфраструктура:</p> <ul style="list-style-type: none"> • остаряла материална база; • неефективна натовареност на съществуващата такава; • липса на координация и допълняемост на налично съвремененно оборудване; • липса на концентрация на апаратура; • липса на обучен и квалифициран персонал, обслужващ оборудването.
--	--

	<p>Фрагментирана институционална среда.</p> <p>Структурата на финансиране на науката е в обратна пропорционалност в сравнение с тази на страните от ЕС. Най-голяма тежест поема държавният бюджет – над 2/3, а най-малка част – бизнесът; около 20 % са приходите от международни научни програми.</p> <p>Получаваните от научните изследвания резултати, особено от гледна точка на приложението и приложимостта им в икономиката, са съвсем недостатъчни.</p> <p>Пасивна позиция на бизнеса.</p> <p>Различните елементи на българската иновационна система не са свързани: фундаменталните и секторните изследвания нямат никаква връзка с НИРД, осъществявани от частния сектор.</p> <p>Липса на конкурентен дух.</p>
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<p>Нова система за финансиране.</p> <p>Въвеждане на приоритизация в науката.</p> <p>Концентрация на ресурси.</p> <p>Увеличаване потокът на докторанти.</p> <p>Повишаване на интерсекторната мобилост.</p> <p>Независима международна оценка.</p> <p>Включване в международни научни мрежи и инфраструктурни комплекси.</p>	<p>Затихващи дейности на научната система.</p> <p>Липса на конкурентоспособност на пазара на наука и иновации.</p> <p>Намаляващ капацитет за иновации.</p> <p>Загуба на интелектуален потенциал.</p> <p>Недостатъчни на брой и неефективно използвани инструменти за подкрепа на научните изследвания (само 2 държавни фонда).</p>

3. Състояние на младежкия сектор

(Подробен анализ на състоянието на младежкия сектор и държавните политики по отношение на младежта е представен в доклада за младежта за 2008г.)

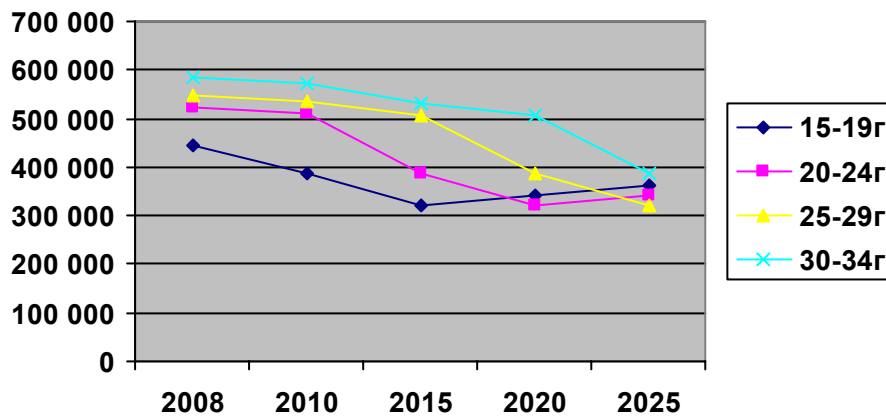
I. МЛАДИТЕ ХОРА И ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ

От 1989 г. насам населението на България е намаляло с над един милион души. Младите хора на възраст между 15- и 34-годишна възраст са намалели с повече от 300 000 души.

**Население на възраст между 15 и 34 години по пол
към 31. 12. 2008г. по данни на НСИ**

Възраст	Общо		
	Общо	Мъже	Жени
БЪЛГАРИЯ	7 606 551	3 681 280	3 925 271
Общо на възраст 15 – 34	2 103 259	1 077 320	1 025 939
15 – 19	445 510	228 690	216 820
20 – 24	523 522	268 246	255 276
25 – 29	548 593	281 528	267 065
30 – 34	585 634	298 856	286 778

Статистиката сочи, че ако днес хората на възраст 15 - 34 години са близо 2 103 259 души, в 2015 г. броят им ще бъде 1 747 648, а след още 5 години – близо 1 555 852.

Целевата прогноза на НСИ показва, че в периода до 2020 г. броят на младите хора ще намалява, като особено рязко това ще се отрази на възрастовите групи 15-19 г. и 20-24 г.. След резкия спад на емиграционните настроения в периода 2002-2006 г., през последните години се наблюдава ново покачване на желанието за емиграция при младите хора, особено във възрастта 20 – 29 г. Положителното е, че се променя структурата на потенциалния емигрантски поток. Ако преди това бяха преди всичко високообразованите млади хора, то сега при тях наблюдаваме спад на емиграционните нагласи и намерения. Увеличението е при по-ниско образованите слоеве. Остава тревожният факт, че всеки осми млад човек има конкретни намерения в обозримо бъдеще да емигрира. Над една четвърт от младите хора в страната определено проявяват интерес към временна трудова миграция в чужбина – те са преди всичко средните специалисти и хората без трудова квалификация.

1. Териториално разпределение на населението

Развитието на населението и протичащите демографски процеси в административно-териториалните единици на страната се определят от съществуващите основни демографски структури на населението в тях, от естественото и механично движение на населението и от промените в териториалното деление на страната. Силно влияние оказват също икономическото и социалното развитие на регионите и населените места.

Броят на населените места в България в края на 2008 г. са 5 304, от които 253 са градове и 5 051 села. От общото население на страната към 31.12.2008 г. – 7 606 551 души,

близо 71% живее в градовете, а 29% - в селата. С население над 100 хил. души са 7 града на страната. В 144 населени места в страната са останали без жители. Повече от три четвърти от младите хора на възраст 15 до 34 години живеят в градове и само една четвърт в селата. Очертава се тенденция на най-голямо териториално движение по направлението “град – град”. Значително по-малки по брой и относителен дял са миграционните потоци по направлението “село - село” . Броят на преселилите се от селата в градовете е по-голям, отколкото в обратното направление - “град - село”.

2. Възрастова структура на населението

Общата тенденция на остаряване на населението води до промени в неговата основна възрастова структура - разпределение на населението под, във и над трудоспособна възраст.

От общото население на страната 63.2% са в трудоспособна възраст. В 16 от областите тази категория население е под този относителен дял, като най-нисък е в областите Видин, Монтана, Ловеч, Плевен и Габрово - под 60%. С най-висок относителен дял на лицата в трудоспособна възраст са областите София (67%), Смолян (66%), Благоевград, Варна, Бургас и Кърджали (около 65%).

С най-висок относителен дял на младото население до 16 години (над общия за страната - 14.5%) са 13 области с водещи Сливен - 18.6%, и Търговище - 16.2%. В осем от областите този дял е между 14.9 и 15.9%. В две области (Ловеч и Силистра) той е равен на дела за страната. В останалите области този показател е под средния за страната, като най-нисък е в Перник (12%), Габрово (12.5%), Велико Търново (12.7%) и Кюстендил (12.8%).

3. Естествено движение на населението

В сравнение със средното равнище на раждаемостта за страната (10.2‰ и общо 77 712 живородени деца) най-висока е раждаемостта в Североизточния и в Югоизточния район на страната - 11.2 ‰, а така също и в Югозападния район - 10.6‰. Раждаемостта е най-ниска в Северозападния район - 8.7‰.

Статистически райони	Население към 31.12. брой	Раждаемост ‰	Смъртност ‰	Естествен прираст ‰	Механичен прираст ‰
Общо за страната	7 606 551	10.2	14.5	-4.3	-0.1
Северозападен	916 054	8.7	18.5	-9.8	-5.2
Северен централен	924 273	8.8	15.7	-6.9	-1.4
Североизточен	991 471	11.2	13.7	-2.5	1.9
Югоизточен	1 121 569	11.2	14.4	-3.2	-0.8
Югозападен	2 115 042	10.6	13.2	-2.6	2.8
Южен	1 538	9.9	13.7	-3.8	-1.2

централен	142				
-----------	-----	--	--	--	--

Коефициенти за естествено и механично движение на населението по статистически райони през 2008 година

С най-висока раждаемост са областите Сливен - 13.2‰, Варна - 12.2‰, Бургас - 11.7‰, София (столица) - 11.6‰ и Кърджали - 11.3‰. С най-ниска раждаемост през 2008 г. са областите Видин и Смолян, където тя е съответно 7.3 и 7.8‰. Коефициентът на раждаемост се увеличава в сравнение с предходната година, като това увеличение е най-голямо в областите Плевен и Разград - с 0.9‰, и София (столица) - с 0.8‰. Намаление на раждаемостта с 0.2 - 0.3‰ има в областите Смолян, София и Хасково.

С най-малки по абсолютна стойност коефициенти на отрицателен естествен прираст (под минус 1.0‰) са областите Варна, София (столица), Кърджали, Благоевград и Сливен. В седем от областите коефициентът на естествен прираст е между -1.0‰ и средния коефициент за страната (-4.3‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен прираст са областите Видин и Монтана, в които отрицателният естествен прираст достига съответно -14.5‰ и -10.9‰. Във всички останали области коефициентът на естествен прираст е под минус 10‰, но над равнището за страната.

4. Механично движение на населението

През 2008 г. 120 хил. души са променили своя настоящ адрес в рамките на страната. Най-голямо териториално движение има по направлението “град – град” (43%). Значително по-малки по брой и относителен дял са миграционните потоци по направлението “село - село” (11%). Броят на преселилите се от селата в градовете е по-голям (28%), отколкото в обратното направление - “град - село” (18%).

От градовете през 2008 г. общо се изселват 75 573 души и в същото време се заселват 86 291 души. За селата тези данни са съответно 46 647 и 35 053 души. В резултат на механичното движение населението в градовете се увеличава с над 11 хил. души за сметка на това в селата.

В резултат на естественото и механичното движение на населението в края на 2008 г. във всички области на страната, с изключение на София, Варна и Бургас, населението намалява, което е обща тенденция за развитието на броя на населението в страната. В тези три области увеличението на населението се дължи изцяло на техния положителен механичен прираст. Положителен механичен прираст има и в областите Пловдив и Велико Търново, но при тях не се увеличава населението, тъй като стойността на отрицателния естествен прираст е по-голяма от тази на положителния механичен прираст. Зародилите се през средата и края на миналия век отрицателни тенденции в демографските процеси на гр. София са причина за съществуването на проблеми като сравнително високото равнище на смъртността, преждевременната смъртност, влошената възрастова структура на населението. Независимо от това, може да се обобщава, че София излиза от демографската криза, в която се оказа през последното десетилетие на миналия век.

5. Тенденции в броя и структурите на населението

В разпределението на населението по пол жените продължават да са повече от мъжете - 52.5% от общото население. Възрастовата структура на населението е резултат от

демографските процеси в миналото. Остаряването на населението ясно личи при показателя средна възраст на населението, която се покачва. През 1998 г. тя е 38,9 години, за 2001 г. е 39,3 години, а за 2008 г. средната възраст на населението на областта вече е 40,4 години.

В последните години се наблюдава намаляване на относителния дял на младите генерации (групата на 10-19-годишните), следствие от ниската раждаемост през 90-те години на миналия век. Намалява с по-бавни темпове и броят на възрастните хора (над 65 години) в следствие на естественото и механично движение на населението. Остаряването на населението води до промени в разпределението му по категории под, във и над трудоспособна възраст.

Население под, във и над трудоспособна възраст

Година	2001	2005	2006	2007	2008
Общо	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Под трудоспособна възраст - %	14.4	13.1	13.1	13.2	13.5
Във трудоспособна възраст - %	63.2	66.9	67.1	67.2	67.0
Над трудоспособна възраст - %	22.4	20.0	19.8	19.6	19.5

Увеличава се населението под трудоспособна възраст. Към края на 2008 г. населението в тази възрастова категория възлиза на 168526 и се е увеличило спрямо предходната година с 2,6 на сто. Населението над трудоспособна възраст през 2008 г. е 242765 души – 19,5 на сто от общото население на областта и 14,3% от населението над трудоспособна възраст на страната. Спрямо 2007 г. тази група е намаляла с 299 души, или с 0,1 на сто. **Коефициентът на демографско заместване** характеризира възпроизводството на трудоспособното население. През 2008г. в София стойността му е 78.6%, което индикира сериозен проблем: 100 излизащи от трудоспособна възраст лица (60-64 години) се заместват от 79 души на 15-19 години, т.е. трудовият потенциал на столицата намалява с 21 на всеки 100 лица.

6. Раждаемост на населението

Продължава нарастването на броя на ражданията в страната и повишаването на равнището на раждаемостта. През 2008 г. са регистрирани 78 283 родени деца с настоящ адрес в България, от които 77 712 (99,3%) са живородени. Мъртвородените са 571, от които 65% са извънбрачни. В сравнение с предходната година броят на живородените деца се е увеличил с 2 363, а на мъртвородените с 5 деца. Коефициентът на общата раждаемост е 10,2 ‰². Регистрираният брой живородени деца през 2008 г. е най-голям за последните 14 години, а коефициентът на раждаемост достига нивото на този от 1992 година. Броят на живородените момчета (39 986) е с 2 260 по-голям от този на живородените момичета (37 726), или на 1 000 момчета се падат 943 момичета. Увеличение на раждаемостта е регистрирана и в градовете, и в селата. По-младата

възрастова структура на населението в градовете и относително по-големият брой родилни контингенти определят и по високата раждаемост на населението в тях - на 1 000 души от градското население се падат 10,8 живородени деца, а на 1 000 души от селското население – 8,7 живородени деца. Раждаемостта в България вече е на равнището на раждаемостта в редица европейски страни като Гърция, Полша, Латвия, Румъния, Словакия и Швейцария. С по-ниска раждаемост са Германия, Австрия, Литва и Италия - около и под 9,5%. Най-високо равнище на раждаемост от европейските страни (над 11%) има в Ирландия (16,2%), Франция (12,9%) и Великобритания (12,7%).

През 2008 г. в столицата са регистрирани 14449 родени деца – 18,4 на сто от родените в страната. От тях 14381 или 99,5% са живородени. Преобладаващи са ражданията на момчета – 50,5 на сто.

7. Естествен прираст на населението

Разликата между ражданията и умираанията формира естествения прираст на населението. И тъй като от 1990 г. досега умират повече хора, отколкото се раждат, тази разлика е с отрицателна стойност, в резултат на което населението на страната непрекъснато намалява. През 2008 г. абсолютният брой на естествения прираст е минус 32 811 души. Това е най-малкото намаление на населението в резултат на естествения прираст след 1995 година. Стойността на коефициента на естествения прираст е минус 4,3%. Той е с много голяма отрицателна стойност в селата - минус 11,7%, докато в градовете е минус 1,3%. В Европа (освен нашата страна) с отрицателен естествен прираст на населението, но с по-ниски стойности, са Естония, Румъния, Германия, Унгария и Литва - от минус 1,2% до минус 4,0%. С отрицателен естествен прираст на населението е и Латвия, като стойността му е еднаква със стойността на този в България. Всички останали европейски страни имат положителен естествен прираст със стойности от 0,2% в Словакия, Австрия и Гърция до 1,9% в Дания, Финландия и Белгия. Сравнително висок положителен естествен прираст има в Люксембург (3,4%) и Франция (4,5%). С най-висок естествен прираст е Ирландия (9,8%).

8. Брачност и бракоразводност

През 2008 г. продължава да намалява броят на сключените бракове. През миналата годината са регистрирани 27 722 юридически брака, които са с близо 2 хил. по-малко от предходната година. От тях 78,8% са осъществени от населението в градовете. В селата са сключени 5 878 брака. Намаляването на броя на сключените юридически бракове се дължи на намаляване на броя на населението, способно да сключи брак (брачно население) и на все повече предпочитаното съвместно съжителство без оформен граждански брак сред младите хора. През 2008 г. броят на регистрираните бракоразводи е 14 104 и е с 2 200 по-малък от този през 2007 година. Над 80% от тях се отнасят за градовете. Близо 60% от разводите са по взаимно съгласие, 26% са поради несходство в характерите, а за около 9% причината е фактичката раздяла.

II. СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА МЛАДЕЖТА

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Разработени и осъществени различни национални програми и проекти,	Липса на добра координация между държавните институции по отношение на

<p>насърчаващи и подкрепящи реализацията на младите хора.</p> <p>Развита добра база за прилагане на европейските политики по отношение на младите хора.</p> <p>Добри пилотни модели, приложени в България, и законодателство което защитава от дискриминация и насърчава реалната интеграция на млади хора от етническите малцинства и със специални образователни потребности.</p>	<p>политиките за младежта.</p> <p>Липса на междуведомствен орган за консултиране и координиране на политиките за младежта.</p> <p>Липса на стратегия за дългосрочно развитие на политиките за младежта.</p> <p>Липса на организирано представителство на младежките организации.</p> <p>Липса на закон за младежта.</p>
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<p>Активна, координирана и интегрирана държавна политика за реализиране на младите хора в България.</p> <p>Образователна система, която изгражда умения у младите хора да участват, да имат активна гражданска позиция и да бъдат толерантни към „различните“.</p> <p>Насърчаване на партньорството между държавните институции и организациите, които работят в сферата на младежките политики.</p> <p>По-активна държавна политика по отношение на младите българи в чужбина.</p>	<p>Пасивност и нежелание на младите хора да участват в обществения живот.</p> <p>Голям брой млади хора, които отпадат от образователния процес преди да са получили степен на образование.</p> <p>Недостатъчно толерантна и подкрепяща среда, която да насърчава интегрирането на младите хора от малцинствата и със специални образователни потребности.</p>

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО, НАУКАТА И МЛАДЕЖКИТЕ ПОЛИТИКИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2009 – 2013 Г.)

ПОСТИГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКО КАЧЕСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО

МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ	СРОК НА ИЗПЪЛНЕНИЕ
Мярка 1 Анализ и оценка на системата за осигуряване на качеството	
<p><i>Дейност 1.1 Анализ и оценка на системата от държавни образователни изисквания, на учебното съдържание, на учебните планове и програми:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Анализ на действащия учебен план по Наредба № 6 и разработване на проекти на учебни планове за гимназиалната степен по видове училища; • Обсъждане на проектите на учебни планове по видове училища; • Анализ на държавните образователни изисквания за учебно съдържание за ЗП по всички общообразователни предмети; • Анализ на действащите учебни програми за гимназиалната степен и разработване на учебни програми за първия гимназиален етап 8.-10. клас; • Разработване на проект на наредба за разпределение на учебното време; • Разработване на държавни образователни изисквания за учебно съдържание за ЗП за втория гимназиален етап по всички общообразователни предмети; • Анализ на държавното образователно изискване за оценяване и разработване на проект на наредба за системата за оценяване; 	<p>до края на 2009 г.</p> <p>до края на 2009 г.</p> <p>до края на 2009 г.</p> <p>март 2010 г.</p> <p>април 2010 г.</p> <p>юли 2010 г.</p> <p>август 2010 г.</p>

<ul style="list-style-type: none"> Разработване на учебни програми за профилирана подготовка във втория гимназиален етап. 	<p align="center">януари 2011 г.</p>
<p><i>Дейност 1.2 Анализ и оценка на системата за квалификация и кариерно развитие на учителите и на нивото на квалификацията на учителите съобразно новите изисквания и реалности</i></p>	<p align="center">2010 г.</p>
<p><i>Дейност 1.3 Анализ и оценка на системата за управление и финансиране на образованието, в това число на разпределението на отговорностите между местната и централната власт</i></p>	<p align="center">2010 г.</p>
<p align="center">Мярка 2 Разработване на система от индикатори за качество и ефективност</p>	
<p><i>Дейност 2.1 Създаване на единна система за оценка на ученици, учители и училищна среда</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Проучване и анализ на европейските системи за оценка на качеството; Разработване на национална система от индикатори за съответствие между стандартите за учебно съдържание и средствата за тяхното постигане (учебни планове и програми, квалификация на учителите) и индикатори за ефективност на образователния процес. 	<p align="center">2010 – 2011 г.</p>
<p><i>Дейност 2.2 Разработване на система за оценка и контрол на качеството на обучението и показатели за оценка на системите за поддържане на качеството</i></p>	<p align="center">2010 – 2011 г.</p>
<p><i>Дейност 2.3 Създаване на условия за включване на българската образователна система в сравнителни анализи за качеството на образователния продукт в контекста на европейските изисквания</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Подготовка за участие в пробното изследване на равнищата на владеене на чужди езици, организирано от ЕК; Участие в PIRLS – 4. клас; 	<p align="center">2010 г.</p> <p align="center">2011 г.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Участие в TIMSS – 4. клас; • Участие в пробното изследване на равнищата на владеене на чужди езици, организирано от ЕК. 	<p>2011 г.</p> <p>2011 г.</p>
<p><i>Дейност 2.4 Осигуряване на достъпни и обективни данни за състоянието на системата с оглед планиране на мерки за усъвършенстването ѝ</i></p>	<p>2009 – 2013 г.</p>
<p>Мярка 3 Създаване на интегрирано учебно съдържание</p>	
<p><i>Дейност 3.1 Интегриране в учебното съдържание на знания за актуални проблеми на съвременността</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Интегриране на ключовите компетентости в учебните програми за първия гимназиален етап 8. – 10. клас за придобиване на ключови компетентности. 	<p>март 2010 г.</p>
<p><i>Дейност 3.2 Въвеждане на нови форми на обучение</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Разработване на нормативна уредба за дистанционно обучение; • Аprobация на дистанционата форма на обучение и анализ на резултатите; • Въвеждане на дистанционната форма на обучение. 	<p>2010 г.</p> <p>2010 – 2011 г.</p> <p>2012 г.</p>
<p><i>Дейност 3.3 По-широко навлизане на нови методи на преподаване (интерактивност)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на иновативни технологии в образованието (интерактивни дъски, специализирано ИТ оборудване по предмети – музика, технологии и др.); • Създаване на видеоматериали (вкл. специализирани видеолекции) и интерактивни уроци. 	<p>2010 – 2013 г.</p> <p>2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 3.4 Засилено езиково и компютърно обучение, обучение в предприемаческо поведение</i></p>	

<p><i>и икономическа грамотност</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на интегрирани модули по предприемачество в учебните програми по общообразователните предмети. 	<p>2010 г.</p>
<p><i>Дейност 3.5 Оптимизиране на учебното съдържание с оглед намаляване на натовареността на учениците</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Оптимизиране на държавните образователни изисквания за учебно съдържание за ЗП по всички общообразователни предмети. 	<p>2010 – 2011 г.</p>
<p><i>Дейност 3.6 Подобряване на качеството на учебниците и учебните помагала</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Анализ на държавните образователни изисквания за учебниците и учебните помагала; • Проучване на европейски практики по оценяване и одобряване на учебници и учебни помагала; • Актуализиране на държавните образователни изисквания за учебниците и учебните помагала; • Усъвършенстване на системата за оценяване и одобряване на учебници и учебни помагала: участие на по-широк състав от експерти и учители в съответната културно-образователна област в процедурите по оценяване; привличане на родители и психолози в дейностите по оценяване и избор на проекти на учебници; предоставяне на по-дълъг период от време за оценяване и избор на проектите. 	<p>До края на 2009 г.</p> <p>До края на 2009 г.</p> <p>2010 г.</p> <p>2010 г.</p>
<p><i>Дейност 3.7 Осигуряване на учебници и учебни помагала</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Процедура по оценяване и одобряване на учебни помагала за деца на мигранти и учебни помагала за обучение на възрастни; 	<p>2010 г.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Одобряване на учебници за V клас след извършени обективно необходими промени (привеждането им в съответствие с изискванията на ПМС № 104 с оглед ползването им повече от една учебна година); • Одобряване на учебници за VI клас след извършени обективно необходими промени (привеждането им в съответствие с изискванията на ПМС № 104 с оглед ползването им повече от една учебна година); • Поетапно оценяване на учебници по нови учебни програми във връзка с въвеждането на нова образователна структура; • Провеждане на обучения за оценители на учебници и учебни помагала; • Процедури по оценяване и одобряване на учебни помагала. 	<p style="text-align: center;">2010 г.</p> <p style="text-align: center;">2011 г.</p> <p style="text-align: center;">2011 – 2013 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p> <p style="text-align: center;">2009 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 3.8 Подобряване качеството и актуализиране на документите от задължителната училищна документация</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Анализ на държавните образователни изисквания за училищната документация; • Актуализиране на държавните образователни изисквания за училищната документация; • Създаване и използване на електронни документи от задължителната училищна документация. 	<p style="text-align: center;">до края на 2009 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2011 г.</p> <p style="text-align: center;">2011 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 3.9 Разширяване на създаването и използването на електронно учебно съдържание:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Оценяване и одобряване на електронни учебни курсове; • Осигуряване на достъп до добри международни образователни ресурси, специализирани учебни помагала и услуги (виртуална лаборатория по химия, физика, онлайн симулация на реални процеси и научни експерименти); 	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>

пилотни решения в по-големите български училища с оглед оптимизация на разходите и подобряване на управлението.	
<i>Дейност 3.11 Целенасочена работа за повишаване на грамотността на учениците и за подобро усвояване на книжовния български език.</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 4 Осигуряване на по-голяма практическа приложимост на обучението и ориентирането му към конкретни резултати	
<i>Дейност 4.1 Обновяване на учебните програми в гимназиалната степен на образование. Утвърждаване на държавно образователно изискване за учебно съдържание, измерващо резултатите от обучението в края на двата етапа на гимназиалната степен (8. – 10. и 11. – 12. клас).</i>	юли 2010 г.
<i>Дейност 4.2 Създаване на условия за квалификация на учителите за използване на различни форми и начини за практическо прилагане на учебното съдържание.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 4.3 Засилване на практическото обучение в училище, в това число чрез модернизиране на материалната база в училищата. Развиване на производствени практики, стажове, семинари, дискуссионни форми на обучение, симулации, ролеви игри</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 5 Доразвиване и усъвършенстване на системата за външно и вътрешно оценяване	
<i>Дейност 5.1 Развитие на системата за външно оценяване в края на всеки клас и етап на образованието:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Разработване на формати и утвърждаване на учебно-изпитни програми за национално външно оценяване в края на 4., 5., 6. и 7. клас и по чужд език след 8. клас в училищата с интензивно изучаване; • Провеждане на външно оценяване в края на 4., 5., 6. и 7. клас и по чужд език след 8. клас в училищата с интензивно изучаване. 	януари 2010 г.
<i>Дейност 5.2 Утвърждаване на външното оценяване след 7. клас като вход към гимназиалната степен на образование:</i>	2010 - 2013 г.

<ul style="list-style-type: none"> • Разработване на формат на приемен изпит след 7. клас и утвърждаване на учебно-изпитна програма; • Разработване и утвърждаване на концепция за организация на приемните изпити след 7. клас; • Организация и провеждане на изпит след 7. клас; • Утвърждаване на външното оценяване в края на 7. клас като вход към гимназиалната степен на образование. 	<p>до края на 2009 г.</p> <p>март 2010 г.</p> <p>май – юли 2010 г.</p> <p>2011 г.</p>
<p><i>Дейност 5.3 Усъвършенстване на условията и реда за провеждане и за оценка на резултатите от ДЗИ и утвърждаването им като вход към ВУ:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Провеждане на ДЗИ. 	<p>2010-2013 г.</p>
<p><i>Дейност 5.4 Усъвършенстване на условията и реда за провеждане на вътрешното оценяване, в това число квалификация на учителите за прилагане на нови форми за оценяване на знанията и уменията на учениците.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 5.5 Изграждане на система за контрол върху организацията, провеждането и резултатите от проведеното външно и вътрешно оценяване.</i></p>	<p>2010-2011 г.</p>
<p><i>Дейност 5.6 Извършване на анализи по отношение на външното и вътрешно оценяване с оглед контрола върху цялостната дейност на РИО и училищата.</i></p>	<p>2010-2013 г.</p>
<p>Мярка 6 Засилване на възпитателната работа с децата и учениците с оглед пълноценно личностно развитие</p>	
<p><i>Дейност 6.1 Анализ и оценка на държавните образователни изисквания за учебно съдържание относно възможностите за възпитание в демократично гражданство и</i></p>	<p>2010 – 2011 г.</p>

<p><i>патриотизъм, за здравно и екологично възпитание, за формиране на потребителска култура и на навици за физическа активност и спорт.</i></p>	
<p><i>Дейност 6.2 Разширяване и стимулиране на формите за обучение и възпитание в дух на демократично гражданство и патриотизъм, здравно и екологично възпитание, потребителска култура, физическа активност и спорт. Изграждане на навици за здравословен начин на живот в детска възраст и по време на ранното полово съзряване:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Изготвяне на Стратегия за въвеждане на гражданското образование. 	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 г.</p>
<p><i>Дейност 6.3 Разработване на стандарт за психологическо обслужване на децата и учениците.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 г.</p>
<p><i>Дейност 6.4 Подобряване на условията за психолого-педагогическа подкрепа на децата и учениците.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 6.5 Изграждане на система за превенция на насилието и агресията сред децата и учениците.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 6.6 Възпитаване на устойчиви навици и умения за здравословно хранене. Прилагане на европейска схема и национално участие за предоставяне на плодове и зеленчуци. Възпитаване на умения и поведени е при кризи и екстремни ситуации- внедряване на система за доброволно обучениена ученици към държавните и общински училища.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 6.7 Осигуряване на възможности за развитие на интересите и способностите на учениците чрез обучение извън задължителното учебно време и ангажиране на свободното им време:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Утвърждаване на училищата и извънучилищните педагогически учреждения като центрове за форми за развитие и изява на интересите и възможностите на учениците; • Координиране и контролиране на дейностите по Националния календар за извънучилищни 	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>

дейности и Националния спортен календар на МОМН. Създаване на база данни по изпълнението на дейностите, включени в двата Календара.	
Мярка 7 Изграждане на ефективна система за квалификация и кариерно развитие на педагогическите кадри, включително и на тези в училищата зад граница	
<i>Дейност 7.1 Изграждане на информационна система с данни за състоянието на квалификацията и кариерното развитие на педагогическите кадри.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 7.2 Създаване на цялостна система за въвеждаща, поддържаща и надграждаща квалификация на педагогическите кадри.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 7.3 Въвеждане на система за кариерно развитие и обвързването ѝ със системата за диференцирано заплащане.</i>	2009 – 2010 г.
<i>Дейност 7.4 Създаване на пазар на квалификационните услуги и възможности за участие в европейски квалификационни програми.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 7.5 Разработване на система от стимули за повишаване на мотивацията на педагогическите кадри за професионално усъвършенстване и тяхната активност в развитието на иновативни практики.</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 8 Подобряване на качеството на професионалното образование и осигуряване на условия за по-ефективни връзки с бизнеса	
<i>Дейност 8.1 Информационни и комуникационни кампании, насочени към повишаване на привлекателността на професионалното образование.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 8.2 Целенасочена държавна политика за модернизиране на материалната база на професионалните училища.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 8.3 Развитие на система за осигуряване на ученически стажове и практики в предприятията</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 8.4 Разширяване и утвърждаване на модулното обучение за осъществяване на</i>	2010 – 2013 г.

<i>професионалната подготовка с оглед по-голяма гъвкавост и приспособимост към изискванията на пазара на труда.</i>	
<p><i>Дейност 8.5 Въвеждане на система за натрупване на кредити в професионалното образование и пренасянето им във висшето образование</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Разработване на проект и тестване на системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение; • Нормативно уреждане на системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение; • Поетапно въвеждане на системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение. 	<p>2010 г.</p> <p>2011 г.</p> <p>2012 – 2013 г. г.</p>
<i>Дейност 8.6 Засилване на участието на бизнеса в осъществяването на професионалната подготовка на учениците, в това число чрез включване на специалисти от предприятията.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 8.7 Децентрализиране на професионалното образование с цел преминаване на професионалните училища към общините и по-добра обвързаност на професионалното образование със социално-икономическите характеристики на региона.</i>	с влизане в сила на новия закон за образованието
<i>Дейност 8.8 Разработване на национална квалификационна рамка като инструмент за класификация на професиите.</i>	2010 г.
<i>Дейност 8.9 Актуализиране на списъка на професиите за професионално образование и обучение за осигуряване на мобилност, проходимост и надграждане на знанията и уменията на обучаваните.</i>	2011 г.
<i>Дейност 8.10 Разработване и въвеждане на нови рамкови програми за професионално образование и обучение в съответствие със степените и етапите на новата образователна структура.</i>	2011 г.

<i>Дейност 8.11 Разработване на критерии за оценка на качеството на професионалното образование и въвеждане на външно оценяване в партньорство с работодателите.</i>	2010 г.
<i>Дейност 8.12 Развитие на система за професионално ориентиране и консултиране още в рамките на основната степен на образование</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 9 Усъвършенстване на модела на финансиране	
<i>Дейност 9.1 Усъвършенстване на механизма за диференциране на единните разходни стандарти.</i>	2010 - 2011 г.
<i>Дейност 9.2 Устойчиво прилагане на системата на делегирани бюджети и продължаваща квалификация на директорите за повишаване на управленската им компетентност.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 9.3 Утвърждаване и разширяване на програмното финансиране.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 9.4 Въвеждане на втори стълб (основан на системата за кариерно развитие на педагогическите кадри) и трети стълб (основан на мястото на училището в национална рейтинг-скала) на системата за диференцирано заплащане на труда на педагогическите кадри.</i>	2009 – 2011 г.
<i>Дейност 9.5 Засилване на ангажимента на държавата към предучилищното възпитание и подготовка в детските градини.</i>	с влизане в сила на новия закон за образованието
Мярка 10 Усъвършенстване на модела за управление на училищата и на училищната мрежа	
<i>Дейност 10.1 Осигуряване на по-голяма автономия на училищата за провеждане на училищни политики.</i>	с влизане в сила на новия закон за образованието
<i>Дейност 10.2 Разширяване на възможностите за участие на родителите в управлението на училището и усъвършенстване на статута на училищните настоятелства.</i>	с влизане в сила на новия закон за образованието
<i>Дейност 10.3 Определяне на критерии и статут на училища с национално значение:</i>	

<ul style="list-style-type: none"> • Създаване на междуведомствена работна група за разработване на критерии и статут на училищата с национално значение и предложение за списък на училищата с национално значение; • Въвеждане на статут на училище с национално значение; • Приемане на списък на училищата с национално значение. 	<p style="text-align: center;">2010 г.</p> <p style="text-align: center;">с влизане в сила на новия закон за образованието</p> <p style="text-align: center;">2011 г.</p>
<p>Мярка 11 Усъвършенстване на системата за инспектиране в образованието и подобряване на контролната дейност</p>	
<p><i>Дейност 11.1 Утвърждаване на регионалните инспекторати по образованието като звена за осъществяване на контролно-методическа дейност.</i></p>	<p style="text-align: center;">с влизане в сила на новия закон за образованието</p>
<p><i>Дейност 11.2 Изграждане на цялостна система за инспектиране с оглед провеждане на периодична оценка на училищната среда, на работата на директорите и на учителите:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Създаване на работна група за изготвяне на проект на цялостна система за инспектиране; • Изработване на модел за обвързване на оценката от инспектирането на директорите и учителите с диференцираното заплащане, квалификацията на учителите и директорите и кариерното развитие; • Организиране на обмен на добри практики с европейски страни. 	<p style="text-align: center;">2010 – 2011 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2011 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 11.3 Разширяване и усъвършенстване на моделите и формите за контрол, в това число дейността на мобилните екипи за извършване на инцидентни проверки на място:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработване на оценъчна карта и апробиране на модели за инспектиране – тематични и мобилни проверки; 	<p style="text-align: center;">2010 г.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Обобщаване и анализ на данни, необходими за включване на българската образователна система в сравнителни анализи за качеството на образователния продукт в контекста на европейските изисквания; • Разработване на актуализирани оценъчни карти за мобилен контрол ; • Осъществяване на мобилни и тематични проверки в РИО, училищата и обслужващите звена; • Осъществяване на мобилен контрол на училищата от РИО ; • Разработване на стандарт за инспектиране. 	<p style="text-align: center;">2010 – 2011 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 г.</p>
Мярка 12 Прилагане на система от критерии за качество с академична и пазарна ориентираност	2009 – 2010 г.
<p><i>Дейност 12.1 Разработване на контролни стандарти за качество по отношение на три аспекта:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ресурси на входа; 2. начин на обучение (вкл. съответствие с акредитацията); 3. резултати на изхода (знания и умения на студентите, съответстващи на изисквания, дефинирани от студенти, преподаватели и работодатели). 	
Мярка 13 Усъвършенстване на ситемата за акредитация	
<p><i>Дейност 13.1 Въвеждане на класации от външни наблюдатели и независими организации от гледна точка на работодателите, на равнището на научните изследвания, на удовлетвореността на студентите и др.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 13.2 Промяна на нормативната уредба с цел поставяне на НАОА в конкурентна сред, премахване условията за конфликт на интереси и създаване на възможност за извършване на акредитация от чуждестранни агенции, членуващи в ENQA или вписани в Европейския регистър на агенциите за оценяване на качеството (EQAR).</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 13.2 Активно включване на независими международни експерти в</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>

<i>акредитационните комисии и процедури.</i>	
<i>Дейност 13.3 Участие на студентите в процесите на вземане на решения и в управлението на вътрешноуниверситетските системи за осигуряване на качеството и на НАОА.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 13.4 По-тясно обвързване на държавното финансиране с акредитационните резултати.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 13.5 Засилване ролята на следакредитационния мониторинг и контрол, включващ диференцирана система от санкции.</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 14 Утвърждаване на гъвкавостта като основен организиращ принцип на университетското образование	
<i>Дейност 14.1 Фокусиране на учебния процес към потребностите и интересите на студентите и тяхната реализация на пазара на труда:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Осъществяване на интензивно сътрудничество между бизнеса, академичните среди и държавната администрация за формиране на образователната поръчка и за нейното финансиране; • Повишаване дела на практическите занимания в учебния процес чрез производствени практики, стажове, семинари, дискуссионни форми на обучение, симулативни игри. 	2010 г.
<i>Дейност 14.2 Налагане на интердисциплинарността и индивидуализацията като важни принципи в организацията на обучението.</i>	2010 г.
<i>Дейност 14.3 Повишаване нивото на електронното образование – достъп до online лекционни материали и създаване на електронна студентска администрация.</i>	2011 г.
<i>Дейност 14.4 Увеличаване броя на авторитетни експерти и специалисти като „гост-преподаватели” в учебния процес.</i>	2011 г.
<i>Дейност 14.5 Хармонизиране на действащата кредитна система с Европейската система за натрупване и трансфер на кредити, отчитаща както студентското натоварване, така и постигнатите резултати на изхода на обучението:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Хармонизиране на учебните програми в съответствие с Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование; повишаване дела на свободно избираемите дисциплини в учебните програми, който ще подпомогне студентската мобилност както вътре в университетите, така и между висшите училища в страната и в чужбина. 	2011 г.

<i>Дейност 14.6 Осигуряване на адекватна система за оценяване на студентите – отсъствия, участия в семинарни упражнения, презентации, доклади, реферати, колоквиуми, изпити и др.</i>	2010 г.
<i>Дейност 14.7 Поддържане на база данни за заетостта на завършилите студенти и мониторинг на тяхното кариерно развитие.</i>	2011 г.
<i>Дейност 14.8 Автоматично и безплатно издаване на Европейско дипломно приложение.</i>	2010 г.
<i>Дейност 14.9 Оптимизация на нормативната уредба за прием във висшите училища на студенти от българската диаспора.</i>	2010 г.
Мярка 15 Подобряване на управлението на университетите	
<i>Дейност 15.1 Увеличаване на отговорностите и правомощията на настоятелите.</i>	2011 г.
<i>Дейност 15.2 Разработване на политика, подкрепяща изграждането на устойчиви партньорства и коопериране между българските институции за висше образование със сродни институции в Европа и света въз основа на взаимното споделяне на общи академични ценности.</i>	2009 – 2013 г.
<i>Дейност 15.3 Адаптиране на Европейската харта на учените.</i>	2012 г.
<i>Дейност 15.4 Разработване и въвеждане на Етичен кодекс.</i>	2012 г.
Мярка 16 Подкрепа за развитието на млади учени и специализанти - докторанти, постдокторанти	
Мярка 17 Отстояване на националните интереси в политиките на ЕС в областта на образованието, обучението и хармонизиране на българското образование и обучение с политиките и практиките на ЕС	
<p><i>Дейност 17.1 Ефективно участие на Р България в процеса на вземане на решения на ЕС в областта на образованието, обучението и признаването на професионални квалификации</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Организиране изготвянето, съгласуването и внасянето за одобрение от СЕВ на позициите за заседанията на работните групи към ЕК и за КОРЕПЕР по въпросите на образованието, обучението, взаимното признаване на професионални квалификации, младежта, науката и изследванията; • Координиране разпределянето, изготвянето и одобряването от СЕВ на рамковите документи в областта на образованието, обучението, взаимното признаване на професионални квалификации, младежта, науката и изследванията; 	постоянен

<ul style="list-style-type: none"> • Изготвяне, съгласуване и внасяне за одобрение от СЕВ и от МС на позициите за заседанията на Съвета по образование, младеж и култура на ЕС; • Подготовка на участието на българската делегация в заседанията на Съвета по образование, младеж и култура на ЕС - във формат „Образование”; • Организиране на работни срещи – брифинги с представители на посолствата на държавите-членки на ЕС в София. 	
<p><i>Дейност 17.2 Координиране участието на Република България в работната програма „Образование и обучение 2020” на ЕС в изпълнение на Лисабонската стратегия:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Изготвяне на всеки две години на национален доклад – принос към Съвместния доклад на Съвета и на Европейската комисия за напредъка в изпълнение целите на програмата; • Координиране на участието в други дейности в рамките на програмата (проучвания, изготвяне на сборници с добри практики, партньорски обучения и др.). 	постоянен
<p><i>Дейност 17.3 Подпомагане прилагането на Общностното право в областта на взаимното признаване на професионални квалификации (Директива 2005/36/ЕС):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Подпомагане на контактите между компетентните национални власти и ЕК в тази област; • Поддържане и актуализиране на Списъка на регулираните професии в Република България. 	постоянен
<p><i>Дейност 17.4 Координиране на дейностите сред българските общности зад граница:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Осигуряване на преподаватели в средни училища на българските общности зад граница: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Организиране и провеждане на конкурси за избор на преподаватели (по български език и литература, българска история, българска музика, българска народна хореография и инструменталисти) за средните училища в Украйна, Молдова, Румъния, Сърбия, Черна гора и Казахстан;</i> - <i>Изпращане на документите на одобрените кандидати в приемащата страна;</i> - <i>Изготвяне на заповедите за командировка на утвърдените от приемащата страна кандидати;</i> 	постоянен

- *Осъществяване на контрол и анализ на годишната заетост на преподавателите чрез проучване на представените от тях отчети и получените мнения от приемащите институции;*

Провеждане на проверки на място във връзка с работата на командированите преподаватели.

- Осигуряване на учебно-помощна литература и оборудване за нуждите на българистиката и училищата на българските общности зад граница;
- Организиране на квалификационни и езикови курсове и педагогически и езикови практики на учители и ученици и студенти от българските общности в чужбина:
 - *Извършване на анализ на заявените потребности за квалификация на учители за педагогически курсове и практики за ученици и студенти от българските общности в чужбина;*
 - *Проучване на възможностите за организиране на курсове и практики и разработване на графици.*
- Осигуряване на летен отдих на чуждестранни учащи се от българска народност;
- Изпълнение на ангажиментите за функционирането на Тараклийския държавен университет:
 - *Организиране и провеждане на конкурс за избор на преподаватели за университета;*
 - *Осъществяване на контрол и анализ на годишната заетост на преподавателите;*
 - *Осигуряване на необходимите учебници, литература и мултимедийни продукти, представящи българската култура и традиции;*

<ul style="list-style-type: none"> - Организиране на педагогически и езикови практики на студентите в българските квалификационни центрове. • Организиране функционирането на лекторатите по български език и култура в чужди университети: <ul style="list-style-type: none"> - Изготвяне на плана за привличане на местни общности и бизнеса в подкрепа и развитие на лекторатите по български език и култура; - Организиране и провеждане на конкурси за осигуряване на лектори; - Съгласуване приема на българките лектори; - Анализ на състоянието на българистиката. • Насърчаване изучаването на български език от чуждестранни българисти. 	
Мярка 18 Насърчаване на академичния обмен в рамките на международни договорености	
<i>Дейност 18.1 Изготвяне и подписване на нови, изпълнение и актуализиране на действащи междуправителствени и междуведомствени документи в областта на образованието и науката</i>	постоянен
<i>Дейност 18.2 Програма за академичен обмен СЕЕPUS II.</i>	до 15 януари всяка година
Мярка 19 Подкрепа на даровитите деца и ученици	
<i>Дейност 19.1 Утвърждаване на нов подход в политиката, интегриращ ресурсите – материални и професионални – с оглед ранна диагностика за откриване на дарбата и създаване на по-добри условия за нейното развитие и реализиране.</i>	2009 – 2013 г.
<i>Дейност 19.2 Създаване на държавен фонд за осъществяване на политиката.</i>	2012 г.
<i>Дейност 19.3 Създаване на гъвкави учебни програми, които да дават възможност за задоволяване на индивидуалните потребности на даровитите деца; създаване на възможност на даровити деца за започване на училище на по-ранна възраст и за предсрочно преминаване в по-горни класове.</i>	с влизане в сила на новия закон за образованието
<i>Дейност 19.4 Насърчаване на сътрудничеството с неправителствени и други организации, в това число и с бизнеса, за развиване и предлагане на услуги и условия, благоприятстващи</i>	2009 – 2013 г.

развитието и реализацията на даровитите деца и ученици.

ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВЕН ДОСТЪП ДО ОБРАЗОВАНИЕ И ОТВАРЯНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА

Мярка 1 Развитие на включващото образование за децата и учениците със специални образователни потребности	
<i>Дейност 1.1 Изграждане на подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности чрез осигуряване на архитектурен, информационен и комуникационен достъп в училищата и детските градини и подобряване на системата за ресурсно подпомагане.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 1.2 Актуализиране на образователните програми с цел подготвяне на квалифицирани специалисти и насърчаване на студенти доброволци за работа с деца и ученици със специални образователни потребности.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 1.3 Осъществяване на въвеждаща и периодична квалификация на педагогическите кадри за работа с деца и ученици със специални образователни потребности:</i>	2010 – 2013 г.
<ul style="list-style-type: none">• Организиране и провеждане на специализирани обучения за педагозите от училищата за ученици с девиантно поведение за осъществяване на нов модел на организация на образователния процес и на корекционно-възпитателната работа	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 1.4 Въвеждане на стимули за учителите, работещи с деца със специални образователни потребности.</i>	2011 – 2012 г.
<i>Дейност 1.5 Изграждане на положителни нагласи за провеждане на включващо образование.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 1.6 Усъвършенстване на системата за оценка на знанията и уменията на учениците със специални образователни потребности.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 1.7 Осигуряване на условия за развитие на децата и учениците със специални образователни потребности в областта на науката, изкуството, спорта и др.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 1.8 Създаване на система за издирване на талантиливи деца и ученици със специални образователни потребности и осигуряване на подкрепа за по-нататъшното развитие и</i>	2010 – 2013 г.

<i>изява на дарбите им.</i>	
<p>Дейност 1.9 Продължаване на оптимизацията и реструктурирането на системата от специални училища:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Анализ на състоянието на мрежата от специални училища в страната; • Разработване на план за оптимизация и реструктуриране на системата от специални училища; • Регламентиране на нови функции на специалните училища за работа с деца с множество и с тежки увреждания и за подкрепа на процеса на интегриране в общообразователна среда; • Диференциране на единния разходен стандарт за издръжка на дете/ученик със СОП, свързан с тежестта на нарушението/увреждането; • Промяна в статута и дейността на училищата за деца с девиантно поведение. 	<p>2010 – 2013 г.</p> <p>краят на 2010 г.</p> <p>2011 г.</p> <p>с влизане в сила на новия закон за образованието</p> <p>2011 – 2012 г.</p> <p>с влизане в сила на новия закон за образованието</p>
<p>Дейност 1.10 Създаване на подкрепяща среда от услуги, която да улесни осъществяването на включващо образование на децата и учениците със специални образователни потребности.</p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p>Дейност 1.11 Разработване на специализиран софтуер за база данни с цел анализ, формиране и планиране на политиките по отношение на децата и учениците със СОП и/или с хронични заболявания, както и по отношение на учениците с девиантно поведение.</p>	<p>2010 – 2011 г.</p>
<p>Мярка 2 Осигуряване на достъп до качествено образование на децата и учениците, за които българският език не е майчин (деца от етническите малцинства, деца на мигранти и на бежанци)</p>	
<p>Дейност 2.1 Създаване на система за мониторинг относно осигуряването на правото на достъп до качествено образование на всички деца в задължителна училищна възраст.</p>	<p>2010 – 2013 г.</p>

<i>Дейност 2.2 Разширяване и улесняване на достъпа до информация за възможностите за образование.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 2.3 Изграждане на мрежа от услуги за децата, които се нуждаят от допълнителна образователна подкрепа, за изравняване на стартовите им позиции с тези на останалите деца.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 2.4 Създаване на толерантна мултиетническа среда в българското училище – разработване и по-широко прилагане на специализирани програми за обучение в етническа толерантност на ученици, учители и родители, изучаване на културните особености и обичаите, възпитаващи в толерантност и разбирателство.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 2.5 Десегрегация на ромските детски градини и училища на основата на адекватен анализ на средата и ресурсите и с активното участие на местната общност.</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 3 Повишаване на обхвата, превенция на отпадащите ученици и мерки срещу неграмотността	
<i>Дейност 3.1 Въвеждане на нова образователна структура и разработване на нов учебен план.</i>	с влизане в сила на новия закон за образованието
<p><i>Дейност 3.2 Въвеждане на двугодишна задължителна предучилищна подготовка:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Разработване на концепция за въвеждане на двугодишна задължителна предучилищна подготовка; • Нормативно уреждане на двугодишната задължителна предучилищна подготовка. 	<p style="text-align: center;">2010 г.</p> <p>с влизане в сила на новия закон за образованието</p>
<i>Дейност 3.3 Провеждане на диагностика на училищната готовност и периодична оценка на потенциала на всяко дете:</i>	

<ul style="list-style-type: none"> • Разработване и утвърждаване на инструментариум за диагностика на училищната готовност; • Нормативно уреждане на задължението за диагностика на училищната готовност; • Провеждане на диагностика на училищната готовност и анализ на резултатите от нея. 	<p style="text-align: center;">2010 г.</p> <p style="text-align: center;">с влизане в сила на новия закон за образованието</p> <p style="text-align: center;">след влизане в сила на новия закон за образованието</p>
<p><i>Дейност 3.4 Постигане на обществен консенсус и осигуряване на широка подкрепа за решаването на проблема с отпадането на ученици от страна на всички институции – държава, местни власти, неправителствени организации и др.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 3.5 Осъществяване на ефективен мониторинг върху явлението “отпадащи ученици” чрез изграждане на система за информация и на регионална мрежа от центрове за работа с такива деца:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Анализ на отпадането от образователната система на ученици от закрити и преобразувани училища – публикуване на резултатите. 	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p> <p style="text-align: center;">2010 – 2011 г.</p>
<p><i>Дейност 3.6 Повишаване на привлекателността на учебния процес и на училищната среда, в това число привличане на повече млади учители, учители по езици, информатика, изкуства, подобряване на материалната база и на условията за ученически спорт и др.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 3.7 Осигуряване на разнообразни и гъвкави учебни пътеки за създаване на по-големи възможности необхванатите, отпадащите и отпадналите ученици да получат образование и професионална квалификация.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 3.8 Осъществяване на реална интеграция на децата от уязвимите групи, особено за тези от малцинствата – главно от ромски произход, за които този процес трябва да започне още в предучилищна възраст.</i></p>	<p style="text-align: center;">2010 – 2013 г.</p>

<i>Дейност 3.9 Квалификация на учителите за работа с деца и ученици в риск от отпадане.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 3.10 Развиване на системата за извънкласни и извънучилищни дейности, които спомагат за по-добрата организация на свободното време и са насочени към развитие на творческия потенциал на децата и учениците.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 3.11 Разширяване на възможностите за целодневна организация на обучението.</i>	2010 – 2013 г.
<p><i>Дейност 3.12 Укрепване на средищните и защитените училища:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Контрол и анализ на резултатите на учениците от външното оценяване на учениците от защитените училища; • Контрол и анализ на резултатите на учениците от външното оценяване на учениците от средищните училища; • Анализ на състоянието и определяне на модел за оптимизацията и реструктурирането на системата от държавни училища /професионални и специални/, включително и промяна на финансирането на професионалните училища. 	<p>2010 – 2013 г.</p> <p>2010 – 2011 г.</p> <p>2010 – 2011 г.</p> <p>2010 – 2013 г.</p>
<i>Дейност 3.13 Създаване на подкрепяща училището мрежа от услуги, която ще помогне за ефективна превенция на отпадането.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 3.14 Създаване на програми за реинтеграция на отпадналите от образователната система.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 3.15 Създаване на програми за ограмотяване на възрастни.</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 4 Създаване на устойчиви механизми и инструменти за гарантиране на сигурността и здравето на децата и учениците	
<i>Дейност 4.1 Разширяване на възможностите за видеонаблюдение и охрана на училищата и детските градини и подобряване на безопасността на материалната база.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 4.2 Създаване на подкрепяща среда за деца и ученици, склонни към насилие и агресия.</i>	2010 – 2013 г.

<i>Дейност 4.3 Подобряване на здравето обслужване в училищата и детските градини, в това число укрепване на училищното здравеопазване.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 4.4 Подобряване на условията за училищно хранене.</i>	2010 – 2013 г.
<i>Дейност 4.5 Превенция на тютюнопушенето и употребата на алкохол и наркотични вещества сред децата и учениците.</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 5 Ефективна образователна политика сред българите в чужбина	
<p><i>Дейност 5.1 Утвърждаване на програмното финансиране на образователни проекти на българите в чужбина с акцент върху осигуряването на обучение по български език и литература, история и география на България:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Разработване и приемане на актуализирана Национална програма за обучението на българите зад граница. 	2010 – 2013 г.
<p><i>Дейност 5.2 Уреждане и утвърждаване на статута на обучението към дипломатическите и консулските представителства на Република България и на реда и условията за официално признаване от държавата на резултатите от обучението:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Законово уреждане на статута на обучението към дипломатическите и консулските представителства на Република България и на реда и условията за официално признаване от държавата на резултатите от обучението; • Поддържане на кореспонденция по образователни теми, включително и чрез форуми в Интернет пространството, с организирани обучения към посолствата и дипломатическите и консулските представителства на Република България, както и със съботно – неделните училища в чужбина. 	<p>2010 – 2013 г.</p> <p>с влизане в сила на новия закон за образование</p> <p>2010 – 2013 г.</p>
<i>Дейност 5.3 Създаване на регистър на образователните звена зад граница.</i>	2010 г.
<i>Дейност 5.4 Организиране на квалификационни курсове и педагогически практики на учители, които преподават зад граница.</i>	2010 – 2013 г.

<p><i>Дейност 5.5 Осигуряване на безплатни учебници, помагала и литература, разработване на електронни учебни курсове и олекотени учебни програми:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Разработване на учебни програми по история и по география на България за децата на българите в чужбина. 	<p>2010 – 2013 г.</p> <p>2010 г.</p>
<p><i>Дейност 5.6 Въвеждане на процедура за оценяване и одобряване на електронни учебници и учебни помагала за осигуряване на обучението на българите в чужбина.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 5.7 Изграждане на ефективен координационен механизъм между различните институции с правомощия по отношение на българите в чужбина.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p>Мярка 6 Разширяване на условията за достъп и участие в международни образователни програми и подобряване на условията за мобилност</p>	
<p><i>Дейност 6.1 Засилено чуждоезиково обучение и обвързване на резултатите с равнищата, дефинирани в Европейската езикова рамка.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 6.2 Масово навлизане на ИКТ в обучението с оглед подготовката на учениците за работа и живот в информационното общество.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p>Мярка 7 Повишаване на социалните умения на учениците чрез подпомагане на физическото, социалното и личностното им развитие</p>	
<p><i>Дейност 7.1 Разработване и утвърждаване на критерии за одобряване на проекти за подпомагане на физическото възпитание и спорта в училищата, оценка на проектите и изготвяне на предложения за финансирането им.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 7.2 Консултиране и разработване на инструменти за развитие на училищната организационна култура и за прилагане на европейските модели за оценка на качеството в образованието.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>
<p><i>Дейност 7.3 Популяризиране на учебни програми за превенция на употребата на наркотици, на инфектиране с ХИВ/СПИН, на насилието над и между деца в училищата.</i></p>	<p>2010 – 2013 г.</p>

<i>Дейност 7.4 Обучение на учители, училищни психолози, педагогически съветници за работа с програми в областите - превенция на употребата на наркотици, инфектиране с ХИВ/СПИН, насилието над и между децата в училищна среда, сексуална експлоатация на деца, опазване на околната среда.</i>	2010 – 2013 г.
Мярка 8 Провеждане на специална политика за разширяване на висшето образование	
<i>Дейност 8.1 Ефективно стартиране на системата за студентско кредитиране.</i>	2010 г.
<i>Дейност 8.2 Децентрализация на системата</i>	2010 г.
<i>степен и привличане на студенти към научноизследователските екипи за работа по проекти.</i>	
Мярка 9 Възстановяване на дарителския фонд към МОМН за подпомагане на ученици и студенти, застрашени от отпадане от системата поради финансови проблеми.	

РАЗВИВАНЕ НА УСЛОВИЯ И СРЕДА ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРАКТИКА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА КОНЦЕПЦИЯ ЗА „УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ”

Мярка 1 Насърчаване и развиване на неформалното и формално учене през целия живот	
<i>Дейност 1.1 Насърчаване на извънкласните и извънучилищните, и на други алтернативни учебни дейности като възможности за увеличаване на привлекателността на училищата=</i>	постоянен
<i>Дейност 1.2 Разширяване на интегрираното чуждоезиково обучение (CLIL) като общ приоритет на ЕС в извънкласни и в извънучилищни форми .</i>	постоянен
<i>Дейност 1.3 Утвърждаване ролята на родителите в управлението, мониторинга и контрола на училищните дейности, както и развиване на партньорствата и сътрудничеството между училищата и другите центрове за обучение, читалищата и неправителствените организации .</i>	постоянен
<i>Дейност 1.4 Осъществяване на практически ориентирано обучение в партньорство с представители на бизнеса.</i>	постоянен
<i>Дейност 1.5 Развитие на европейски партньорства като допълнителен инструмент за въвеждане на добри практики.</i>	постоянен
<i>Дейност 1.6 Нарастване на предлаганите грижи за децата и особено за децата и</i>	постоянен

<i>младешите с увреждания в училищна възраст, и по-специално за придобиване на професионална квалификация и умения за социална адаптация.</i>	
<i>Дейност 1.7 Изготвяне на анализ на потребностите от обучение на възрастните и разработване на стратегии за посрещане на тези потребности.</i>	2010 г.
<i>Дейност 1.8 Увеличаване на възможностите за учене на работното място, като се постави специален акцент върху разкриването на повече места за стажуване и чиракуване в предприятията във всички сектори на икономиката.</i>	постоянен
<i>Дейност 1.9 Създаване на механизми за поделяне на финансовата отговорност за обучението между работодателите, държавните институции, общините и обучаваните; Насърчаване на работодателите да инвестират във формиране на нови професионални умения, необходими за адаптиране към промените в технологичното развитие и изискванията на работното място.</i>	2012 г.
Мярка 2 Осигуряване и поддържане на качество на формалното и неформално учене през целия живот	
<i>Дейност 2.1 Осъществяване на мониторинг и оценка на качеството на учебния процес чрез въвеждане на външно и вътрешно оценяване.</i>	2010 – 2011 г.
<i>Дейност 2.2 Разработване на Национална квалификационна рамка за висше образование, хармонизирана с Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.</i>	2011 г.
<i>Дейност 2.3 Осигуряване и поддържане на качеството на обучението и на академичния състав при спазване на установени процедури за следакредитационно наблюдение и контрол.</i> <ul style="list-style-type: none"> • Разширяване на възможностите за създаване на гъвкави учебни пътеки за повишаване на професионалната квалификация в системата за продължаващо обучение с присъждане на кредити (ECTS); • Разработване на система за признаване на предишно формално, неформално и самостоятелно учене; Предлагане на съвременни форми на обучение, които позволяват процесът на обучение да бъде успешно съчетаван със служебни или лични ангажименти.	2011 г.
<i>Дейност 2.4 Подобряване на институционалната рамка за УЦЖ чрез разширяване на възможностите за учене в клубове, библиотеки, читалища, младежки информационно-консултантски центрове, регионални и местни центрове на общността. Създаване на възможности за учене в семейството като инструмент за интеграция в процеса на УЦЖ; мотивиране на семействата да учат чрез създаването на центрове за учене в общността,</i>	2011 г.

<i>отворени за членовете на цялото семейство.</i>	
<i>Дейност 2.5 Създаване на условия за официално признаване на предходно придобити знания и умения (акредитация на предишно учене) и на знания и умения, придобити чрез професионален (практически) опит (акредитация на учене чрез практически опит) - включително в системите на неформалното и информалното образование.</i>	2010 г.
<i>Дейност 2.6 Усъвършенстване на учебните програми и методите на преподаване с оглед съобразяването им с предходното учене и опит на учащите; насърчаване на подготовката и квалификацията на преподавателите на възрастни, развитие на разнообразни форми на учене – дистанционно обучение, електронно учене, комбинирано учене (присъствено обучение и изпълнение на самостоятелни задачи.</i>	2010 г.

СТИМУЛИРАНЕ ВЪВЛИЧАНЕТО НА МЛАДИТЕ ХОРА В РАЗРАБОТВАНЕТО И ОСЪЩЕСТВЯВАНЕТО НА СЕКТОРНИ ПОЛИТИКИ

Мярка 1 Приемане на дългосрочна стратегия за младежта до 2018 г. за постигане на целите и изпълнение на мерките за развитие на младите хора в Република България	
<i>Дейност 1.1 Създаване на база данни с изследвания, анализи и световни практики в областта на младежките политики.</i>	2010 г.
<i>Дейност 1.2 Изработване на дългосрочна стратегия</i>	2009 г.
<i>Дейност 1.3 Приемане на план за действие и изпълнение на политиката за младежта.</i>	2009 г.
<i>Дейност 1.4 Провеждане на ежегодни изследвания за състоянието на младежта в страната</i>	постоянен
Мярка 2 Изработване на Закон за младежта, необходим за трайното уреждане на обществените отношения и специална подкрепа на младите хора	
<i>Дейност 2.1 Създаване на експертна група за подготовка на законопроект.</i>	2009 г.
<i>Дейност 2.2 Внасяне на законопроекта в МС и Народното събрание.</i>	2010 г.
Мярка 3 Създаване на нови програми за младежки дейности за стимулиране на неформалното образование и гражданската активност	
<i>Дейност 3.1 Анализ на резултатите от дейността на съществуващите програми за насърчаване на младежка активност.</i>	2009 г.
<i>Дейност 3.2 Създаване на база данни с резултатите от финансирани проекти, които да са интернет базирани и лесно достъпни.</i>	2009 г.
<i>Дейност 3.3 Осъвременяване на правилата и процедурите за кандидатстване по проекти,</i>	2009 г.

<i>като се акцентира върху принципите за максимална прозрачност и екологично мислене.</i>	
<i>Дейност 3.4 Развиване на нови програми, съобразени с европейските и националните политики за младежта.</i>	2010 г.
<i>Дейност 3.5 Организиране на общински, регионални и национални информационни кампании, насочени към младите хора.</i>	постоянен
Мярка 4 Координиране на програми за развитие на младите хора за професионално ориентиране, младежко предприемачество, мобилност, здравословен начин на живот, насърчаване на младежкото доброволчество, подобряване на младежката инфраструктура и определяне статута на младежкия работник	
<i>Дейност 4.1 Създаване на Междуведомствен съвет по проблемите на младежта с участието на местните власти и младежки неправителствени организации.</i>	2010 г.
<i>Дейност 4.2 Координиране и инициране на промени в наредбите и законодателството, които ще постигнат практическата реализация на политиките за младежта.</i>	постоянен
<i>Дейност 4.3 Приемане на Годишен доклад за младежта</i>	до месец май всяка година

ПРЕВРЪЩАНЕ НА БЪЛГАРИЯ В СРЕДНОСРОЧЕН ПЛАН В СТРАНА, В КОЯТО ЗНАНИЕТО И ИНОВАЦИИТЕ СА ДВИГАТЕЛЯ НА ИКОНОМИКАТА

Мярка 1 Интегриране на България в Европейското изследователско пространство и участие в инициативите за ефективното му управление	
<i>Дейност 1.1 Приемане на Национална стратегия за научните изследвания 2010-2020:</i>	2010 г.
<ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на система за международна оценка, организирана от МОМН и наблюдение на : <ul style="list-style-type: none"> - институциите, финансиращи научни изследвания и - организациите, провеждащи изследователски дейности по смисъла на Закона за висшето образование. • Определяне на приоритетни области за развитие на стратегически важни за икономиката на държавата сектори. Определянето на приоритетни научни области има ключово значение за развитието на научните изследвания и иновациите. То ще позволи концентриране на ресурсите, засилване на ефективността на научноизследователската и иновационната дейност и създаване на условия за постигане на по-значими научни 	2010 г.

резултати.	2013 г.
Дейност 1.2 Създаване на съвременна нормативна база, релевантна на целите на обновената Лисабонската стратегия, Люблянския процес и Визия 2020 за изграждане на устойчиво Европейско изследователско пространство	
<ul style="list-style-type: none"> • Изработване на нов Закон за развитието на академичния състав в Република България. • Изменение и допълнение на Закона за насърчаване на научните изследвания. • Изработване на нов Закон за висшето образование и свързаните с него нормативни уредби. • Разработване и приемане на политика за интелектуалната собственост и правила за нейната защита от публичните научноизследователски организации и университети. 	2009 г. 2010 г. 2010 г. 2010 г.
Мярка 2 Засилване на интеграцията между научните институти и звена на БАН, ССА и университетите в страната и връзката им с бизнеса и с приоритетите на обществото	
Дейност 2.1 Постепенно стимулиране изграждането на внедрителски звена в научните организации, висшите училища и предприятията чрез приоритетно насочване на проектни средства и на средства от структурните фондове към такава дейност.	2013 г.
Дейност 2.2 Преоценка ролята на БАН и университетите.	2009 – 2010 г.
Дейност 2.3 Насочване на усилията към потребностите на бизнеса и индустрията	2010 г.
Мярка 3 Оптимизиране на обслужването и контрола на научната инфраструктура в България	
Дейност 3.1 Достъп до международни бази данни за реферирани издания и публикации:	2011 г.
<ul style="list-style-type: none"> • Разширяване на обхвата на базите данни с електронния информационен масив в областта на инженерните науки; • Поддържане на лицензионни и софтуерни научни продукти, необходими за осъществяване на изследователската дейност на научните организации. 	
Дейност 3.2 Изграждане на общ регистър на научната дейност на базата на съществуващия Регистър по Закона за насърчаване на научните изследвания и обвързването му с европейския регистър – Eurocris, вкл. регистър на учените и научните организации:	2011 г.
<ul style="list-style-type: none"> • Актуализация и поддържане на Регистъра на научната дейност и пререструктурирането му в 	

<p>съвременна информационна система за възможностите на научния потенциал в университети и научни организации, за областите на науката за всяка научна организация и научния ѝ състав, научните степени и длъжности, както и постигнатите научни резултати (публикации, патенти) и др.</p>	
<p>Дейност 3.3 Анализи и статистика на научноизследователската дейност:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на нови индикатори за измерване на резултатите и ефективността от провежданата политика и инструментариум за развитие на научните изследвания. • Въвеждане на нови индикатори за ефективността от провежданата научноизследователска дейност от научните организации по смисъла на ЗВО. 	2010 г.
<p>Мярка 4 Преосмисляне на институционалната среда за НИРД в България в контекста на тенденциите в световното развитие</p>	
<p>Дейност 4.1 Осигуряване на условия за развитието на интегрирана национална стратегия за политика за изследвания и иновации под ръководството на един консултативен съвет, който представлява правителството, науката и икономиката на високо институционално ниво.</p>	2012 г.
<p>Мярка 5 Подобряване на диалога „учени-държава-общество“</p>	
<p>Дейност 5.1 Популяризиране на науката:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Институционализиране на наградата за наука „Питагор“; • Промоционални дейности, свързани с участие в европейски събития, конкурси и състезания (например наградите „Декарт“). 	2012 г.
<p>Дейност 5.2 Повишаване на значението на науката и засилване на интереса на младите хора още от училищна възраст към научни занимания</p> <ul style="list-style-type: none"> • Провеждане на конкурси и изложби за млади учени на национално, регионално и европейско ниво. • Национално информационно пространство за разпространение на резултатите и постиженията от научната дейност. • Създаване на мрежи от млади научни екипи на регионално ниво. • Провеждане на различни форуми за специализирано обучение на млади учени. 	
<p>Мярка 6 Изграждане на “триъгълника на знанието” (образование – научни изследвания – иновации)</p>	

<i>Дейност 6.1 Ранен подбор на млади хора с интерес към науката и технологиите.</i>	постоянен
<p><i>Дейност 6.2 Подобряване на инфраструктурата:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Изграждане на динамични научни комплекси, работещи по мултидисциплинарни научни програми . Чрез обединяване на финансови ресурси, инфраструктура и изследователски състав да се изградят и утвърдят силни научноизследователски звена, които разполагат с капацитет да извършват качествени научни изследвания на европейско и световно равнище. За целта ще бъде въведена нова методология за финансиране. 	постоянен
<i>Дейност 6.3 Създаване на благоприятна среда, която ще насърчава ръста на финансирането от бизнеса. Процесът ще включва преди всичко регулаторни промени в средата, които да стимулират конкуренцията, да улесняват фирмите, в това число и чуждестранните, при навлизането им на пазара и излизането им от него, тъй като либерализираните пазари, търсещи най-добрите решения, принуждават предприятията да се обновяват и да повишават своята производителност, за да останат в бизнеса.</i>	2012 г.
<i>Дейност 6.4 Осигуряване ефективна защита на интелектуалната собственост, безпрепятствен достъп до пазара на ресурси, каквито са например капиталовият, суровинният, пазарът на информация.</i>	2012 г.
Мярка 7 Повишаване дела на проектното финансиране при ясни показатели за изпълнение и съгласуваност с националните изследователски приоритети	2010 г.
<i>Дейност 7.1 Въвеждане на системна оценка на политиките за НИРД, на институциите и програмите и съсредоточаване на ресурсите там, където има доказани научни резултати.</i>	2010 г.
<i>Дейност 7.2 Приоритетно насърчаване на проекти за съвместна дейност между научни организации, висши училища и предприятия (чрез договори между тях за двустранни и клъстърни дейности).</i>	2010 г.
Мярка 8 Създаване на виртуално пространство и провеждане на ежегодни срещи на утвърдени учени от българската диаспора	2010 г.